

หนังสือภาพสร้างสรรค์ผ่านนิทานพื้นบ้านไทย เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้

Children's book from Thai folk tale with Woodcut

กาญจนา ชลสุวัฒน์

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม(สทว.)

ประจำปีงบประมาณ 2565

ลิขสิทธิ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

บทคัดย่อ

การวิจัยสร้างสรรค์ผลงานชุด “หนังสือภาพสร้างสรรค์ผ่านนิทานพื้นบ้านไทย เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้” มีจุดประสงค์เพื่อออกแบบหนังสือภาพประกอบจากนิทานพื้นบ้านไทยเรื่องดาวลูกไก่ โดยใช้เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ซึ่งเป็นทางเลือกให้กับผู้อ่านที่มีความสนใจหนังสือภาพที่ใช้ค่าน้ำหนักสีดำเพียงสีเดียว และเป็นการพัฒนาทางด้านเทคนิควิธีการของการสร้างสรรค์ให้เกิดความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าหนังสือภาพในปัจจุบันถูกลดความสำคัญลงเนื่องจากโลกอินเทอร์เน็ตมีสิ่งดึงดูดความสนใจที่หลากหลาย สะดวกรวดเร็ว สามารถสร้างความเพลิดเพลินได้ง่ายให้กับเด็ก เวลาของการใช้ชีวิตประจำวันได้เปลี่ยนแปลงไป การอยู่กับสิ่งเร้าในโลกอินเทอร์เน็ตเป็นการสื่อสารเพียงทางเดียวซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพในเด็ก ส่งผลถึงความสัมพันธ์ภายในครอบครัวรวมถึงสังคมลดลง และเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เด็กขาดนิสัยรักการอ่าน

ถึงแม้การเปลี่ยนแปลงทางการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ในโลกปัจจุบันมีความทันสมัยสะดวกรวดเร็วเพียงใดผู้วิจัยสร้างสรรค์ยังคงให้ความสำคัญต่อการอ่านหนังสือเป็นอันดับแรก ๆ ของการเรียนรู้ในวัยกำลังเจริญเติบโตของเด็ก เพราะหนังสือภาพสำหรับเด็กคือคลังสะสมปัญญา สมาธิ และสัมพันธ์ภายในครอบครัว ต้องการกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศของการอ่านนิทานให้ลูกฟัง ภาพของลูกนั่งบนตักพ่อแม่ที่กำลังอ่านนิทานด้วยกันกลับมาอีกครั้ง แม้อาจสวนกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันก็ตาม สาระเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานหนังสือภาพให้เกิดความร่วมสมัยมีความหลากหลาย สามารถเข้าถึงผู้อ่านได้ง่ายด้วยเทคนิควิธีการของภาพพิมพ์แกะไม้ดึงดูดความสนใจด้วยโครงสร้างสีเดียว คล้ายคลึงตัดทอนรูปทรงแบบภาพประกอบ แสดงออกด้วยร่องรอยวิธีการของเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ที่แลดูมีชีวิต ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้สเน่ห์ในเชิงศิลปะและคติธรรมที่แฝงไว้ในนิทานไทย

จากการวิเคราะห์ผลงานที่ได้สร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็กด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้พบว่า

1. เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้กับภาพประกอบหนังสือภาพสำหรับเด็กมีกระบวนการและขั้นตอนที่ชัดเจน กระบวนการเหล่านี้คือความพิถีพิถันของการสร้างสรรค์ที่มีความแตกต่างจากการสร้างสรรค์ด้วยเทคนิควิธีอื่น ๆ ภาพพิมพ์แกะไม้ใช้อุปกรณ์และเครื่องมือที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อนแต่สามารถสร้างความสมบูรณ์ของผลงานได้อย่างมีคุณค่า

2. มิติของสี่สีเดียวที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับร่องรอยการแกะไม้ที่กระจายไปทั่วภาพโดยใช้ค่าน้ำหนักอ่อนแก่ประสานให้เข้ากับภาพ แสดงบรรยากาศธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของชนบทในเนื้อเรื่องของนิทานพื้นบ้าน ระยะเวลาของแสงแสดงความเคลื่อนไหวสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเชื่อของไทยในรูปแบบหนังสือภาพสำหรับเด็กเรื่องดาวลูกไก่ ซึ่งภาพพิมพ์แกะไม้สะท้อนถึงนิทานเก่าแก่ที่เล่าสืบต่อกันให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง
3. หนังสือภาพประกอบที่สร้างสรรค์ขึ้นนี้เหมาะสำหรับเด็กที่อ่านหนังสือได้หรือเพิ่งเริ่มอ่านแต่ยังไม่คล่องพอก็สามารถตีความจากภาพและจินตนาการไปกับผู้วิจัยสร้างสรรค์ที่ต้องการสื่อสารด้วยภาษาภาพที่มีชีวิตด้วยเส้นและการจัดวางพื้นที่ว่าง สร้างขนาดขององค์ประกอบที่ปะทะสายตาสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการสื่อถึงความเชื่อของไทยในเรื่องเล่าเกี่ยวกับนิทานแห่งดวงดาว

ความคาดหวังในการค้นคว้าและการวิจัยสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้มีประเด็นหลักที่ต้องการกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้คติที่แฝงไว้ในนิทานพื้นบ้านไทยเกิดนิสัยรักการอ่านและเสริมสร้างรสนิยมในเชิงศิลปะ สร้างความสำคัญให้กับหนังสือภาพสำหรับเด็กให้มีความสอดคล้องกับสังคมยุคปัจจุบัน โดยการสื่อสารถึงผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินด้วยภาษาและเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงานที่พิถีพิถันสัมผัสถึงปรัชญาตะวันออก มีความเชื่อเรื่องความกตัญญูกฎเกณฑ์การเกิดการตายตามความเชื่อของชาวพุทธที่มองเห็นความดีอันประเสริฐ สามารถส่งผลถึงความสุขอันเป็นนิรันดร์

Abstract

Wood cut illustration in creative Thai folktale picture book aims to design an illustrated book with woodcut printmaking and a famous Thai folktale Daw Luk Kai or The Chicken Stars for souls who are attracted to black and white printing. The project also helps diverse techniques in the creative production. Unfortunately, picture books now have lost their importance to the internet, a convenient entertainment which contributes multiple attractions to its users. This may alter the children's routine. Moreover, the one – way communication in the activity may cause health problems. Family relationship, social life as well as reading habit of the children may be discouraged.

Books have remained creative learning in children despite fast development in learning technology at present. Children's picture books are a resource of knowledge, concentration practice and family relationship. Children on the parent's lap reading a tale together is still a significant activity to stimulate literacy in spite of the opposite trend nowadays. This picture book is inspired by need for diversity in book illustrations. Woodcut in the book is more approachable for the audiences with its lively feature of wood carving: monotone as well as distortion of forms and subjects. The readers will learn Thai moral in the folktale while appreciating artistic in the illustrations.

The production of the children's picture book with woodcut has suggested that:

1. Woodcut is a productivity technique for children's picture books. This technique is proved more efficient than the others, when it perfectly yields extravagant work with merely simple tools.
2. Woodcut revives old Thai folktale The Chicken Stars by its distinctive technique. Light and shade, perspective and different values of the monotone colours along with the woodcut texture throughout the picture naturally reflect rural atmosphere in the settings of the folktale, which helps highlight dimension of Thai lifestyle and belief in the book.

3. Not only are literate ones benefitted from the picture book, nonliterate children may enjoy it by only looking at the illustrations, which is associated to the project's purpose to promote communication with pictures. Lines and space create composition which catches the audience's eyes when communicating Thai belief through the tale of the stars.

This work aims to entertain the audience with elaborate language and creative technique which convey Eastern philosophy: concepts of gratitude as well as birth and death. In Buddhist belief, the great merit may cause eternal happiness or nirvana.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยสร้างสรรค์เรื่อง “หนังสือภาพสร้างสรรค์ผ่านนิทานพื้นบ้านไทย เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้” นี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากการจัดสรรงบประมาณประจำปี 2565 การให้ทุนดำเนินการวิจัยโดยฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ศาสตราจารย์สุรพงษ์ สมสุข อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาจิตรศิลป์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และผู้เชี่ยวชาญทางด้านทัศนศิลป์ที่ให้ข้อมูลคำปรึกษา แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณบิดา มารดาที่เมตตาอบรมเลี้ยงดู สั่งสอน ครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ สามี และเพื่อนร่วมงานที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

นางกาญจนา ชลสุวัฒน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามในการวิจัยสร้างสรรค์	4
วัตถุประสงค์	4
นิยามศัพท์	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
กรอบแนวคิดการวิจัยสร้างสรรค์	4
ขอบเขตของการวิจัยสร้างสรรค์	5
วิธีดำเนินการวิจัยสร้างสรรค์	5
บทที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและอิทธิพลในการวิจัยสร้างสรรค์	6
แนวคิดและทฤษฎีที่อ้างอิง	6
ภาพพิมพ์แกะไม้และการสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็ก	10
หนังสือภาพสำหรับเด็กของศิลปินที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้อง	10
บทที่ 3 การดำเนินงานการวิจัยสร้างสรรค์	18
ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนิทานไทยเรื่องดาวลูกไก่	18
วิเคราะห์ตัวละครสำคัญเรื่องดาวลูกไก่เพื่อค้นหาลักษณะเด่น	20
การเขียนภาพต่อเนื่อง	22
กรรมวิธีในการสร้างสรรค์ภาพพิมพ์แกะไม้	24
บทที่ 4 การวิเคราะห์การสร้างต้นฉบับหนังสือภาพสำหรับเด็กเรื่องดาวลูกไก่	42
การวิเคราะห์องค์ประกอบต้นฉบับหนังสือภาพประกอบ	43
การวิเคราะห์องค์ประกอบของการสร้างภาพประกอบ	44
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัยสร้างสรรค์	58
บรรณานุกรม	59
ประวัติผู้วิจัยสร้างสรรค์	60

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 Wanda Gag. Millions of Cats, Ink on sandpaper, 1928	11
ภาพที่ 2 Marcia Brown, Once a mouse, Wood Cut, 1961	16
ภาพที่ 3 วิเคราะห์เนื้อหาจากแผนที่ความคิด (Mind map)	21
ภาพที่ 4 ภาพต่อเนื่อง (Story board)	23
ภาพที่ 5 ตัวอย่างภาพลายเส้น	25
ภาพที่ 6 เครื่องมือแกะไม้	26
ภาพที่ 7 การแกะไม้	26
ภาพที่ 8 แม่พิมพ์แกะไม้ก่อนขึ้นขั้นตอนการพิมพ์	27
ภาพที่ 9 การตีสี	27
ภาพที่ 10 การกลึงสับแม่พิมพ์	28
ภาพที่ 11 การพิมพ์โดยใช้แทนพิมพ์	28
ภาพที่ 12 การตรวจสอบคุณภาพของผลงาน	29
ภาพที่ 13 การเก็บผลงาน	29
ภาพที่ 14 หน้าปก	35
ภาพที่ 15 ปกครอง	35
ภาพที่ 16 ฉากที่ 1-2 ชีวิตบนเชิงเขา	36
ภาพที่ 17 ฉากที่ 3-4 คติแห่งสุข	36
ภาพที่ 18 ฉากที่ 5-6 อีแร้ง	37
ภาพที่ 19 ฉากที่ 7-8 แม่สอนลูก	37
ภาพที่ 20 ฉากที่ 9-10 พระธุดงค์	38
ภาพที่ 21 ฉากที่ 11-12 คำปรึกษา	38
ภาพที่ 22 ฉากที่ 13-14 น้ำตาแม่ไก่	39
ภาพที่ 23 ฉากที่ 15-16 เดินตามทางแม่	39
ภาพที่ 24 ฉากที่ 17-18 สู่ฟากฟ้า	40
ภาพที่ 25 การจัดวางเนื้อเรื่องบนภาพผลงาน	40
ภาพที่ 26 แม่ไก่	43
ภาพที่ 27 ลูกไก่	44
ภาพที่ 28 ตากับยาย	44
ภาพที่ 29 หน้าปก	46
ภาพที่ 30 ปกครอง	47
ภาพที่ 31 หน้าที 1-2 ชีวิตบนเชิงเขา	48

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 32 หน้าที่ 3-4 คติแห่งสุข	49
ภาพที่ 33 หน้าที่ 5-6 อีแร้ง	50
ภาพที่ 34 หน้าที่ 7-8 แม่สอนลูก	51
ภาพที่ 35 หน้าที่ 9-10 พระธุดงค์	52
ภาพที่ 36 หน้าที่ 11-12 คำปรึกษา	53
ภาพที่ 37 หน้าที่ 13-14 น้ำตาแม่ไก่	54
ภาพที่ 38 หน้าที่ 15-16 เดินตามทางแม่	55
ภาพที่ 39 หน้าที่ 17-18 สู้ฟากฟ้า	56

บทที่ 1

บทนำ

หนังสือภาพสำหรับเด็กมีความสำคัญในการสร้างนิสัยรักการอ่านและเป็นคลังสะสมปัญญาโดยการสอดแทรกคติธรรมแฝงไว้ภายใน สายใยความรักระหว่างครอบครัวเกิดขึ้นได้จากหนังสือภาพหรือหนังสือนิทานเมื่อมีผู้อ่านและผู้ฟังอยู่เคียงข้างกัน ความละเอียดอ่อนทางความรู้สึกรักมักปรากฏขึ้นจากหนังสือภาพที่มีการสร้างสรรค์ด้วยการไตร่ตรอง มีความละเอียดละไมเพื่อต้องการเข้าถึงหัวใจผู้อ่าน การค้นคว้าข้อมูลเพื่อเรียบเรียงเนื้อหาเรื่องราวเป็นต้นทางของการสร้างสรรค์ภาพประกอบและเป็นสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างจินตนาการพัฒนาการรับรู้ในเชิงศิลปะที่มีกระบวนการรวมถึงเทคนิคหลากหลายรูปแบบ ภาพพิมพ์แกะไม้เป็นเทคนิควิธีการที่น่าสนใจสามารถนำมาสร้างสรรค์ภาพประกอบให้กับหนังสือภาพสำหรับเด็กได้ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ต้องการสื่อสารด้วยภาพสีเดียว รูปทรงที่เกิดจากการแกะไม้เป็นรูปทรงตัดทอนมองเห็นมิติการเคลื่อนไหวของเส้นในรูปแบบที่เรียบง่ายโดยมีความเชื่อมโยงกับเรื่องราวของนิทานไทยที่มีการคลี่คลายเนื้อหาต่อยอดสอดคล้องกับวัยผู้อ่าน การสร้างภาพประกอบเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เรื่องเล่านั้นมีชีวิตชีวาเต็มไปด้วยองค์ประกอบ ทักษะในการออกแบบ สามารถเชื่อเชิญให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมในการสร้างจินตนาการสร้างความเจริญทางอารมณ์และสติ มองเห็นคุณค่าของหนังสือซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ขับเคลื่อนไปพร้อมกัน และสร้างจุดมุ่งหมายให้เกิดเป็นหนังสือภาพสำหรับเด็กเพื่อสื่อกลางระหว่างผู้สร้างสรรค์กับผู้อ่าน โดยเน้นสาระความเพลิดเพลินให้ผู้อ่านเรียนรู้ถึงภาษา ศิลปะ การสื่อความหมาย ความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามก่อเกิดความมั่นคงทางจิตใจ เป็นการเริ่มต้นของการสร้างสมาธิและนิสัยรักการอ่าน สร้างสัมพันธ์ภาพภายในครอบครัวและสังคม ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้พัฒนาการสร้างสรรค์หนังสือภาพด้วยกระบวนการ ทักษะ องค์ความรู้และประสบการณ์เพื่อเป็นสื่อกลางในมิติของการเล่าให้ฟังโดยบันทึกเป็นคลิปเผยแพร่ทางออนไลน์และเพื่อเป็นหนังสือสำหรับอ่านในรูปแบบนิทานสามภาษา ซึ่งหนังสือลักษณะนี้จะเป็นการกระตุ้นให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ตระหนักถึงการเข้าถึงหนังสือภาพสำหรับเด็กด้วยวิธีการที่ไม่ซับซ้อน คือการสนับสนุนให้เด็กสร้างสรรค์หนังสือทำมือในโรงเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กสร้างนิสัยรักการอ่านด้วยตนเอง

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หนังสือภาพสำหรับเด็กจัดเป็นสื่อที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการอ่านของเด็กและสร้างฐานครอบครัวให้อบอุ่น แม้ในปัจจุบันจะมีสื่อทางเลือกอย่างมากมายทั้งหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) หนังสือเสียง (Audio Book) เกม สื่อออนไลน์ เป็นต้น แต่หนังสือภาพสำหรับเด็กก็ยังเป็นสื่อสำคัญที่ผู้ปกครองและครูเลือกใช้ในการพัฒนาเด็กให้มีความรอบรู้และพัฒนาทางสมองในช่วงกำลังเจริญเติบโต

ผู้วิจัยสร้างสรรค์มีความตั้งใจที่จะสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็กให้มีความหลากหลายและพัฒนาปรับให้เข้ากับยุคสมัยต่อไป

หนังสือภาพสำหรับเด็กก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง ภาพเป็นสิ่งเร้าสำคัญทางสายตา สารเนื้อหาภายในกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาเด็กทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และเกิดความรู้สึกพอใจ การอ่านช่วยให้ความคิดที่กว้างไกลเติมเต็มทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ชัดเจนตนเองด้วยการอ่านและการสื่อสารจากภาษาภาพ หนังสือบางเล่มเป็นภาพสะท้อนตัวอย่างที่ดีของการดำเนินชีวิตในสาระที่งดงามฝังอยู่ภายในใจมีรู้อยู่ นอกจากนี้นักวิจัยยังเห็นว่าหนังสือภาพสำหรับเด็กยังสามารถเชื่อมโยงความรัก ความอบอุ่น โยงใยสายสัมพันธ์ในครอบครัวให้แน่นแฟ้น ยิ่งขึ้นด้วยการที่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายใช้เวลาอ่านหนังสือเล่านิทานให้ลูกหลานฟัง เป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดของแต่ละวันที่ได้กรอคอยก็ว่าได้ เด็กจะรู้สึกถึงน้ำเสียงแห่งความอ่อนโยนและอ้อมกอดหรือสัมผัสที่อบอุ่นจากการที่ผู้ใหญ่อ่านหนังสือหรือเล่านิทานให้เขาฟัง ความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย สบายใจ กระบวนการอันมีค่านี้สมควรให้เกิดขึ้นในวัยเด็กของทุกคน หนังสือจึงไม่เพียงแต่เป็นทรัพยากรที่ให้ความรู้ ความบันเทิงเท่านั้นหากยังทำหน้าที่เป็นเพื่อน กล่อมเกลาคิดใจ ชี้นำแนะแนวทางอย่างสร้างสรรค์และบ่มเพาะค่านิยมอันดีงามให้ด้วย (รพินทร์ คงสมบูรณ์, 2529: ออนไลน์) ในอดีตผู้คนดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายโดยเฉพาะวิถีชนบท การเล่านิทานเป็นส่วนหนึ่งของการเชื่อมโยงสายใยความรักภายในครอบครัวให้มีความอบอุ่นอยู่เสมอ นิทานส่วนใหญ่เป็นนิทานพื้นบ้านและนิทานอีสป ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความเพลิดเพลินสนุกสนาน สามารถพัฒนาทางด้านอารมณ์ของผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการเล่าและการอ่านนิทาน เด็กสามารถพัฒนาการมอง การสื่อสารขณะฟัง เกิดจินตนาการกระตุ้นให้อยากขีดเขียน อยากวาดรูปหรืออยากทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อสื่อสารในสิ่งที่ตนเองได้ฟังได้อ่าน หากการฟังและดูภาพประกอบไปพร้อมกันกับเพื่อน ๆ จะทำให้เกิดการพัฒนาการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น สามารถปรับตัวและมีภาวะการเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การเล่าและการอ่านหนังสือนิทานเป็นกิจกรรมที่สำคัญในครอบครัวชนบทที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้สัมผัสในอดีตเนื่องจากในช่วงเวลานั้นเทคโนโลยีและความเจริญยังเข้าไปไม่ถึงถึง วิถีชีวิตของผู้คนดำเนินไปตามสภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เวลาอันมีคุณค่าเหล่านั้นเป็นบ่อเกิดแห่งความทรงจำที่งดงาม เรื่องเล่าและภาพประกอบในหนังสือนิทานยังคงประทับตราตรึงอยู่ภายใต้จิตสำนึกตลอดมา และมองเห็นว่านิทานมีส่วนพัฒนาจิตใจให้เป็นสุขเพิ่มการเรียนรู้และสร้างจินตนาการให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย

การทำหนังสือภาพสำหรับเด็กในครั้งนี้เป็นการเชื่อมโยงภาพความทรงจำในอดีตให้คืนกลับมาในยุคปัจจุบันที่หนังสือภาพเริ่มไม่เป็นที่นิยม เพราะเด็กสามารถค้นหาความบันเทิงและเรียนรู้ด้วยสื่อทางเทคโนโลยีที่สะดวกสบาย หากมองให้เป็นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นจากสิ่งเหล่านี้คือผู้ที่อยู่ในวัยเด็กถูกทิ้งให้สื่อสารกับเทคโนโลยีอันทันสมัย อาจเป็นในรูปแบบของเกมออนไลน์หรือสื่ออื่น ๆ ซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียวเป็นส่วนใหญ่ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอันทันสมัยก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพในเด็กและเยาวชน

จากการติดเกมส์ผ่านเครือข่ายออนไลน์ มือถือ และคอมพิวเตอร์ มีรายงานว่าเด็กวัยรุ่นที่นิยมเล่นเกมที่มีลักษณะนิสัยต่อสู้ ก้าวร้าว รุนแรง มักจะซึมซับความคิดและพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงไปโดยไม่รู้ตัว จึงทำให้เกิดอารมณ์ดื้อรั้น ต่อต้านครูผู้ปกครอง ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท ชกต่อยกันได้ง่ายเมื่อมีความขัดแย้งกัน (ศิริธร ยิ่งแรงเริง, 2556) การสื่อสารทางเดียวของเด็กและเยาวชนทำให้ขาดความสัมพันธ์ภายในครอบครัวในรูปแบบเดิม การเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้วิจัยสร้างสรรค์มีความสนใจศึกษาและสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็ก โดยมีเนื้อหาที่มาจากนิทานไทยในแนวทางร่วมสมัยและสอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ในยุคปัจจุบัน ซึ่งหนังสือภาพเป็นสื่อหนึ่งที่สามารถสร้างความรักอบอุ่นภายในครอบครัว สร้างพื้นฐานทางจิตใจและปลูกฝังให้เด็กเกิดนิสัยรักการอ่าน ตั้งแต่ยุคที่เทคโนโลยีการพิมพ์ยังไม่เจริญก้าวหน้าอย่างปัจจุบันมาจนถึงยุคอินเทอร์เน็ตซึ่งแม้จะเต็มไปด้วยวัสดุอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีอันทันสมัยแต่การอ่านหนังสือยังคงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการของเด็ก ๆ โดยเฉพาะการอ่านประเภทหนังสือนิทานภาพที่ถือว่าเป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การใช้สายตา การมองเห็น การเรียนรู้ภาษา และเรียนรู้เรื่องราวรอบตัวซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาสมองสติปัญญาของเด็กในวัยเริ่มเจริญเติบโต

การเลือกเทคนิควิธีการภาพพิมพ์แกะไม้ในการสร้างสรรค์ครั้งนี้ต้องการแสดงผลงานออกมาในรูปแบบการตัดทอนรูปทรง โดยใช้เส้นซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่เกิดจากวิธีการแกะไม้ซึ่งให้ความรู้สึกแปลกตาต่างจากการวาดเส้นปกติ รวมทั้งการสร้างองค์ประกอบที่มีความงามในจังหวะที่สัมพันธ์กับที่ว่าง ซึ่งเทคนิคการแกะไม้ การตัดทอนรูปทรงสามารถตอบสนองแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานที่ต้องการรูปทรงแปลกใหม่ เสริมสร้างจินตนาการ หนังสือภาพสำหรับเด็กจากนิทานพื้นบ้านไทยด้วยการออกแบบที่มีลักษณะของลายเส้นอิสระ จากการลดตัดทอนรูปทรงจะช่วยให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ที่ผู้อ่านจดจำภาพและเรื่องราวได้ง่าย นอกจากการจัดทำหนังสือภาพต้นฉบับเพื่อจัดพิมพ์เล่มสำหรับเผยแพร่แล้วนั้น ผู้วิจัยสร้างสรรค์ยังปรับพัฒนาให้เป็นสื่อเพื่อให้เกิดความร่วมมือ โดยจัดทำเป็นชุดหนังสือนิทานที่มีการเล่านิทานพร้อมภาพประกอบในระบบออนไลน์ ซึ่งกำหนดให้มี 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาญี่ปุ่น และภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นการเผยแพร่นิทานไทยในรูปแบบการอ่านนิทานออนไลน์ เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้รสนิยมเชิงศิลปะในรูปแบบที่หลากหลายเพิ่มทางเลือกให้กับครอบครัวในยุคปัจจุบัน

ผู้วิจัยสร้างสรรค์มองเห็นความสำคัญของการพัฒนาหนังสือภาพสำหรับเด็กในมุมมองของเนื้อหาและรูปแบบที่ต้องการบ่งบอกเอกลักษณ์ความเป็นไทย และภายในเนื้อเรื่องที่สะท้อนถึงความเชื่อ วิถีชีวิต และค่านิยมอันดีงามของคนไทยที่มีมาแต่อดีต โดยแนวทางการสร้างสรรค์เป็นรูปแบบร่วมสมัยและรักษาความเป็นเอกลักษณ์ไทยให้คงอยู่ซึ่งสิ่งนี้มีความสำคัญกับเด็กในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยสร้างสรรค์มีความเห็นว่าเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่นำมาสร้างสรรค์นี้สามารถพัฒนาหนังสือภาพสู่สากลได้อย่างยั่งยืน ความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนค่านิยมและศีลธรรมอันดีงามจากหนังสือภาพทำให้เกิดจินตนาการที่ไร้

ขอบเขตมีชีวิตชีวา ช่วยกล่อมเกลাজิตใจให้ละเอียดละไม ละเอียดย่อนส่งอิทธิพลต่อทัศนคติที่ดีโดยความรู้สึกนึกคิดอันจะพัฒนาไปสู่การมีนิสัยรักการอ่านของเด็กได้

คำถามในการวิจัยสร้างสรรค์

1. นิทานไทยสามารถต่อยอดให้เกิดความร่วมสมัยกับสังคมปัจจุบันได้อย่างไร
2. เทคนิควิธีการในการถ่ายทอดเนื้อหาด้วยรูปแบบภาพพิมพ์แกะไม้สามารถแสดงออกทางทัศนศิลป์ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาและค้นหาเทคนิควิธีการที่มีหลากหลายในการสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็ก
2. เพื่อเป็นการเผยแพร่หนังสือภาพให้เข้าถึงผู้อ่านได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

นิยามศัพท์

หนังสือภาพสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือภาพที่มีที่มาจากนิทานไทยต่อยอดเรื่องราวเรียบเรียงเนื้อหาขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะกับวัยผู้อ่านซึ่งการสร้างภาพประกอบจัดทำด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ พิมพ์สีเดียว เหมาะสำหรับเด็กอายุระหว่าง 6-9 ขวบ โดยผู้อ่านสามารถเลือกอ่านจากเล่มหรือในระบบออนไลน์

นิทานไทย หมายถึง นิทานอีสปที่ถูกคัดสรรและนำมาต่อยอดโดยปรับให้เหมาะสมกับวัยผู้อ่านสื่อสารด้วยเรื่องราวและภาษาภาพด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้

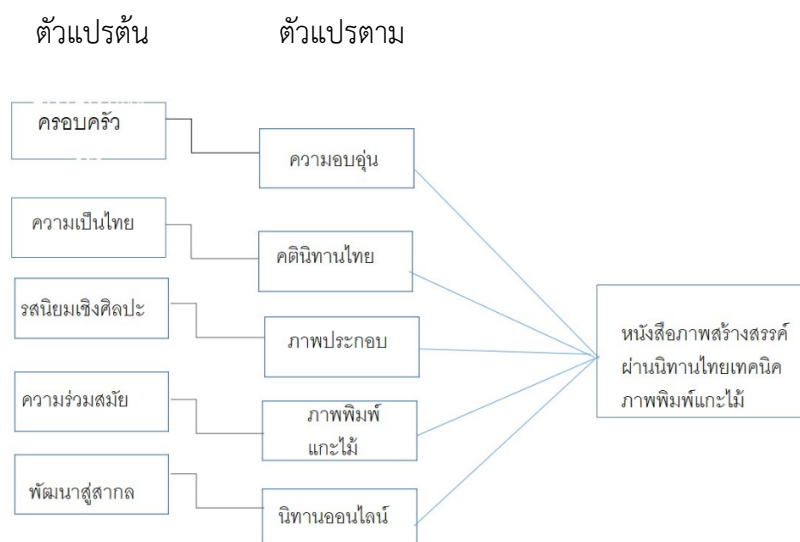
ภาพพิมพ์แกะไม้ หมายถึง เทคนิควิธีการที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์นำมาปรับใช้สำหรับการสร้างสรรค์ภาพประกอบเพื่อเป็นทางเลือกและเชื้อเชิญให้ผู้อ่านเปิดประสบการณ์ใหม่ในการเข้าถึงหนังสือภาพและงานศิลปะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้ในกระบวนการสร้างสรรค์หนังสือภาพในรูปแบบนิทานไทยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้
2. ส่งเสริมรักการอ่านสำหรับเด็ก พัฒนาการให้เกิดการเรียนรู้เชิงศิลปะ เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของนิทานไทย
3. เกิดการพัฒนาวิธีการเผยแพร่ผลงานที่มีความร่วมสมัยและเข้าถึงผู้อ่านได้อย่างหลากหลาย

กรอบแนวคิดการวิจัยสร้างสรรค์

สร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็กในรูปแบบร่วมสมัยด้วยเทคนิควิธีการภาพพิมพ์แกะไม้ มีการตัดทอนรูปทรงที่เรียบง่าย เสริมสร้างสัมพันธภาพของคนในครอบครัวให้อบอุ่น สร้างนิสัยรักการอ่าน กระตุ้นให้สังคมเห็นคุณค่าความสำคัญของนิทานพื้นบ้านไทยโดยนำคตินิทานไทยต่อยอดเรื่องราว ออกแบบภาพประกอบให้มีความเหมาะสม ดึงดูดความสนใจด้วยภาษาภาพที่สื่อสารตรงไปตรงมาในระบบออนไลน์รูปเล่มหนังสือภาพ 3 ภาษา เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมในยุคปัจจุบัน และเป็นการเผยแพร่ นิทานไทยสู่สากลกรอบการวิจัยสร้างสรรค์

ขอบเขตของการวิจัยสร้างสรรค์

1. สร้างสรรค์ต้นฉบับหนังสือภาพสำหรับเด็ก เนื้อหาต่อยอดจากเรื่องราวนิทานไทยเรื่องดาวลูกไก่ เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ รูปเล่มมีขนาด 8 หน้ายก (18.5 × 26 ซม.) เหมาะสำหรับเด็ก 6-9 ขวบ
2. สร้างองค์ความรู้โดยการวิเคราะห์กระบวนการ เทคนิควิธีการทำหนังสือภาพสำหรับเด็ก
3. เป็นหนังสือภาพ 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาญี่ปุ่น และภาษาอังกฤษ เผยแพร่ในระบบออนไลน์

วิธีการดำเนินการวิจัยสร้างสรรค์

1. วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านไทยเพื่อค้นหาความหมายและความเหมาะสมกับผู้อ่าน
2. วิเคราะห์เนื้อหาเรื่องราวเพื่อวางแผนการร่างภาพต่อเนื่อง
3. สร้างสรรค์ผลงานต้นฉบับด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ และจัดทำนิทานออนไลน์ 3 ภาษา
4. จัดนิทรรศการเผยแพร่สู่สาธารณะ

บทที่ 2

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและอิทธิพลในการวิจัยสร้างสรรค์

แนวคิดและทฤษฎีที่อ้างอิง

งานวิจัยสร้างสรรค์นี้ได้ทบทวนความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของหนังสือภาพสำหรับเด็ก เทคนิควิธีการทำภาพพิมพ์แกะไม้ และผลงานศิลปะจากแหล่งสืบค้น เอกสารศึกษาของนักวิชาการ โดยผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้นำข้อมูลประกอบจากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน ซึ่งมีนักวิจัยได้แสดงหลักการคัดเลือกหนังสือภาพประกอบสำหรับเด็กที่มีคุณภาพ ดังนี้

คุณค่าของหนังสือสำหรับเด็ก คือให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เด็ก ๆ ทุกคนมีธรรมชาติของความสดใส ร่าเริงและบริสุทธิ์อยู่ในตัว หนังสือจะเป็นเพื่อนของเด็กพาเด็กไปสัมผัสเรื่องราวที่สนุกสนานเพลิดเพลิน สามารถขยายประสบการณ์และความคิด หนังสือช่วยขยายความคิด ความรู้ และประสบการณ์ที่ยังจำกัดอยู่ของเด็กให้กว้างไกลออกไปในรูปแบบที่อ่านง่าย สนุกสนาน ช่วยจุดประกายให้เป็นคนใฝ่รู้ ค้นคว้าเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อไป วัยเด็กเป็นวัยที่มีจินตนาการไร้ขอบเขต หนังสือจะช่วยส่งเสริมจินตนาการให้เขากล้าคิดกล้าฝันและนำจินตนาการที่ตีมาประยุกต์ในชีวิตจริงได้ ช่วยให้เด็กฝึกทักษะการอ่านและการใช้ภาษา เด็กเรียนรู้ภาษา สัญลักษณ์และตัวหนังสือจากการอ่าน เด็กที่ได้อ่านหนังสือมากจะมีทักษะในการอ่านที่ดี ทั้งยังส่งเสริมนิสัยรักการอ่านเมื่อเด็กได้อ่านหนังสือที่มีเรื่องราวสนุกสนานและชวนติดตามสม่ำเสมอจะเกิดกลายเป็นนิสัยรักการอ่านซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดีที่สุดสำหรับการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ลึกซึ้งและใฝ่รู้

การฝึกลำดับทางความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลจากการอ่านหนังสือยังเป็นการฝึกตรรกะเบื้องต้นให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะเปิดหนังสือจากหน้าไปหลัง อ่านหนังสือจากซ้ายไปขวา บนลงล่าง ตลอดจนประสานความคิดเชื่อมโยงระหว่างข้อความและภาพแต่ละหน้า ด้วยภาพที่สวยงาม ภาษาที่ไพเราะ และความประณีตของรูปเล่มจะช่วยกล่อมเกลาและบ่มเพาะให้เป็นผู้มีรสนิยมทั้งทางศิลปะและภาษาในอนาคตได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้หนังสือยังช่วยอธิบายข้อสงสัยต่าง ๆ ด้วยคำ สำนวนภาษาได้ เด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้ปัญหาข้อสงสัยต่าง ๆ และค้นหาวิธีแก้ปัญหาจากหนังสือซึ่งเป็นทางออกที่ช่วยขจัดความบกพร่องและความคับข้องใจ ความคับข้องใจ ไม่สบายกายใจหรือความเครียดอาจเกิดขึ้นกับเด็กได้เสมอ หนังสือจะเป็นสิ่งที่ช่วยขจัดความรู้สึกไม่ดีเหล่านั้นทำให้เด็กเห็นตัวอย่างของชีวิตอื่นและไม่รู้สึกโดดเดี่ยว หนังสือภาพช่วยอธิบายเรื่องที่เป็นนามธรรมให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น นามธรรมบางอย่างจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ของเด็ก เช่น ความรัก ความโกรธ ความอิจฉา การพลัดพราก การสูญเสีย ความตาย ฯลฯ หนังสือจะทำหน้าที่

ถ่ายทอดนามธรรมเหล่านั้นในระดับที่เหมาะสมกับเด็กที่เด็กสามารถเข้าใจได้โดยไม่รู้สึกว่าถูกยัดเยียดมากเกินไป

โดยทั่วไปการพิจารณาหนังสือที่ดีสามารถแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบใหญ่ คือ

1. เนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องดีประกอบด้วย

- แนวคิด สำคัญ หรือแก่นเรื่องดี (Theme) ควรจะมีลักษณะที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ประสบการณ์ และความสนใจของเด็ก

- โครงเรื่องดี (Plot) มีการวางเค้าโครงเรื่องที่ดี เหมาะสม แสดงถึงลำดับขั้นตอนการดำเนินเรื่อง สัมพันธ์กัน สมเหตุสมผล และมีปมขัดแย้งที่น่าสนใจ

- ตัวละครเหมาะสม (Character) ตัวละครเอกควรอยู่ในวัยเดียวกับเด็กหรือใกล้เคียงกัน มีความน่าเชื่อถือและความเป็นไปได้สมวัย ตัวละครเอกควรมีพัฒนาการในทางที่ดี

- ฉากดี (Setting) สถานที่และเวลาที่เรื่องเกิดขึ้นมีผลต่อการสร้างสรรค์

2. ภาษา

การใช้ภาษาดีพิจารณาจากการใช้คำและสำนวนภาษา คำ การใช้คำในหนังสือเด็กควรเป็นคำที่ง่าย กระชับ ตรงไปตรงมา สุกภาพ ตัวสะกดถูกต้อง หากมีการใช้คำใหม่ ๆ อาจใช้บ่อย ๆ เพื่อให้เด็กจดจำได้ สำนวน การใช้สำนวนภาษาที่ดีคือใช้สำนวนที่ถูกต้องตามหลักภาษา สำนวนง่าย ตรงไปตรงมา สละสลวยมีการใช้คำคล้องจองเพื่อให้มีจังหวะสนุกสนานและไพเราะคล้ายเสียงดนตรี การใช้ภาษาที่ดีหมายถึงรวมถึงความประณีตในการพิสูจน์อักษรด้วย เพื่อเป็นแบบอย่างของการใช้ภาษาที่ดี ถูกต้องตามตัวสะกดของเด็กต่อไปด้วย

3. ภาพประกอบ

ภาพประกอบที่ดีควรมีลักษณะสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง เข้าใจง่าย สามารถอธิบายเรื่องราวได้ด้วยตัวภาพเอง มีชีวิตชีวา มีความเคลื่อนไหวส่งเสริมจินตนาการที่แปลกใหม่ มีขนาดและปริมาณที่เหมาะสมกับวัย เช่น เด็กเล็กชอบภาพประกอบขนาดใหญ่และมีมาก ส่วนเด็กโตภาพประกอบขนาดเล็กและน้อยลงได้ เป็นภาพที่ให้ความรื่นรมย์ในการอ่าน ไม่มีภาพของความรุนแรงหรือน่าสยดสยอง

4. รูปเล่ม

รูปเล่ม คือลักษณะทางกายภาพของหนังสือ ได้แก่ รูปลักษณ์ การเข้าเล่ม กระดาษ การจัดวางหน้า ขนาด และรูปแบบตัวอักษร ลักษณะของรูปเล่มที่ดีควรมีขนาดของรูปเล่มเหมาะสมกับวัยเด็ก

สามารถหยิบจับ ยก และเปิดอ่านเองได้ จำนวนหน้าเหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น เด็กเล็ก 16-32 หน้า เด็กประถมและมัธยมเพิ่มจำนวนหน้าขึ้น การเย็บเล่มแข็งแรงทนทาน อาจเย็บเล่มแบบเย็บสันติดปก เย็บมุมหลังคา เย็บไสกาบ หรือเย็บด้วยกิมป์กึ่งที่สวยงามดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน บนปกมีชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน ผู้แปล ผู้วาดภาพประกอบและสำนักพิมพ์ที่ชัดเจน ปกแข็งแรงทนทาน การจัดวางหน้าสบายตาไม่กรังรังชัดเจน ไม่ซ้อนกันจนทำให้อ่านยาก ขนาดของตัวอักษรใช้ขนาดใหญ่สำหรับเด็กเล็กและลดลงตามวัยที่โตขึ้น ตัวอักษรชัดเจน เรียบง่าย

คุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้จากหนังสือเด็กอาจวัดไม่ได้ด้วยค่าคำนวณที่เป็นจำนวนหรือผลลัพธ์อันแม่นยำทางสถิติซึ่งสิ่งที่ปรากฏให้เห็นนั้นเป็นการบ่มเพาะที่ละเอียดละน้อย ค่อยๆซึมซับและลึกซึ้งมากขึ้นตามประสบการณ์ที่ได้สัมผัสเรียนรู้กับการเจริญงอกงามทางจิตใจและประสบการณ์ชีวิต หนังสือสำหรับเด็กที่พ่อแม่ผู้ปกครองและครูคัดเลือกให้เด็กได้อ่าน เป็นสิ่งนำทางความงดงามทางด้านสติปัญญาของเด็กให้พัฒนาและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ทางกายและใจ ดังที่ เซอร์ ฟรานซิส เบคอน นักปราชญ์ชาวอังกฤษกล่าวไว้ว่า “Reading maketh a fullman” “การอ่านทำให้คนเป็นคนที่มีสมบูรณ์”

จากสมาคมไทยสร้างสรรค์ โดยปิยพร เศรษฐศิริไพบูลย์ ได้เรียบเรียงเกี่ยวกับพลังแห่งหนังสือสำหรับเด็กไว้ว่า หากเราเชื่อว่าหนังสือคือแหล่งความรู้ที่มนุษย์สามารถนำมาเปลี่ยนแปลงโลกได้ การให้ความสำคัญกับหนังสือเด็กจึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้าม เพราะหนังสือเด็กเป็นหนังสือเล่มแรก ๆ ของมนุษย์ เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการกระตุ้นพัฒนาการทางสติปัญญาและจิตใจของเด็ก อย่างไรก็ตามแม้พัฒนาการของเด็กจะเป็นไปตามวัยโดยธรรมชาติแต่พัฒนาการที่ดีเยี่ยมสามารถสร้างขึ้นได้โดยผู้ใหญ่

พลังแห่งการเรียนรู้ของเด็กเล็กมีมากเหลือล้นโดยเฉพาะในช่วงปฐมวัย เป็นวัยแห่งการพัฒนาการด้านสติปัญญาและจิตใจที่สำคัญ จนอาจกล่าวได้ว่ารากฐานแห่งการเป็นมนุษย์สามารถสร้างกันได้ก็ในช่วงเวลานี้ การเสริมสร้างพัฒนาเด็กสามารถทำได้หลากหลายวิธี แม้พลังของหนังสือเด็กมีอาจเปลี่ยนแปลงโลกได้ทันทีทันใด หากแต่เป็นจุดเริ่มในการก่อร่างสร้างมนุษย์ให้มีจินตนาการ รู้จักใช้จินตนาการเชื่อมโยงกับความจริง เกิดพัฒนาการการเรียนรู้อย่างมีปัญญา เมื่อมนุษย์มีปัญญาย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพัฒนาสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้น และหากเราเชื่อว่าเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า การปลูกฝังทางด้านสติปัญญาและจิตใจที่ดีให้กับเด็กแต่เยาว์วัย จะทำให้เด็กคนนั้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า และเป็นผู้ใหญ่ที่จะกำหนดทิศทางโลกไปในทางที่ดีด้วยเช่นกัน (ปิยพร เศรษฐศิริไพบูลย์, 2565: ออนไลน์)

เกริก ยุ้นพันธ์ ให้ทัศนะเกี่ยวกับหนังสือภาพสำหรับเด็กไว้ว่า ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กยังมีรายละเอียดอื่น ๆ ในภาพที่จะช่วยให้เด็กเกิดความคิดจินตนาการต่อเนื่องได้ หนังสือภาพประกอบยังเป็นสื่อสำคัญกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กไม่ว่าจะเป็นสติปัญญา ภาษา และจินตนาการ นอกเหนือจากความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการอ่านหนังสือหรือฟังผู้ใหญ่อ่านให้ฟังแล้ว ภาพประกอบยัง

ช่วยให้เด็กเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพราะหนังสือภาพประกอบนอกจากจะนำเสนอแก่นสาระซึ่งเป็นประเด็นในการพัฒนาเด็ก ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง การรู้จักถูกผิด รู้จักอดทนอดกลั้น ฯลฯ ซึ่งเป็นทักษะการดำรงชีวิตหรือค่านิยมที่พึงสร้างเสริมแล้วยังเป็น “บทเรียน” สำหรับให้เด็กรู้จักและเข้าใจสังคมรอบตัวและเตรียมความพร้อมสู่สังคมที่กว้างขึ้น (เกริก ยุ้นพันธ์, 2543, น. 28) หนังสือภาพยังส่งเสริมการคิด มีเหตุผล และมีทักษะทางด้านความคิดสติปัญญาในการเรียนรู้ส่งเสริมให้มินิรักการอ่านและเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย หนังสือภาพเป็นที่สะสมคลังปัญญาของวัยเด็กให้มีความงอกงามอย่างสมวัย ภาพจำและคติธรรมที่สอดแทรกในเนื้อหาคือสาระของการพัฒนาทัศนคติและการบ่มเพาะจิตใจให้มองเห็นถึงสิ่งดีงาม และหนังสือภาพประกอบคือองค์ประกอบที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการสร้างความผูกพันในครอบครัว และเรียนรู้การอยู่ร่วมกับสังคมในปัจจุบัน

การสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็กในครั้งนี้ใช้หลักการออกแบบลักษณะของตัวละครให้มีความเหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหาและเหมาะกับวัยของผู้อ่าน 6-9 ขวบ ช่วงชั้นปฐมตอนต้น “เด็กในวัยนี้ถือเป็นวัยของการเริ่มต้นอ่านและต้องการมีโอกาสเลือกหนังสือด้วยตนเอง และเรื่องที่ดูมีความเป็นจริงมากขึ้นแต่ยังคงสนุกสนานกับเรื่องจินตนาการ เริ่มอ่านเรื่องตลกขบขันได้บ้าง ชอบเรื่องที่มีเนื้อหาตื่นเต้น ยังคงเน้นภาพประกอบเป็นสำคัญ แต่เนื้อหามีขนาดยาวขึ้นและมีสาระมากขึ้น เรื่องไม่ควรยาวเกินไป เนื้อเรื่องไม่ควรเกิน 20 หน้าสามารถอ่านจบได้ภายใน 3-5 นาที อ่านจบแล้วสามารถอ่านใหม่ได้อีก เนื้อหาอาจเป็นบันเทิงคดีหรือสารคดีที่มีโครงเรื่องไม่ซับซ้อน รวมไปถึงนิทานประเภทต่าง ๆ ได้แก่ เทพนิยาย นิทานคติ นิทานวีรบุรุษ นิทานมหัศจรรย์” (นิตยา วรรณกิตร์, 2559, น. 100) ความเหมาะสมของภาษาภาพมีความสำคัญต่อความสนใจและวัยของเด็กในแต่ละช่วงอายุ การสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็กจากนิทานพื้นบ้านไทยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้มีแนวคิดและแรงบันดาลใจจากความต้องการเห็นความหลากหลายของเทคนิคและวิธีการของการสร้างสรรค์ในส่วนประกอบที่สอดคล้องกับนิทานไทยโดยมุ่งเน้นความเรียบง่ายทั้งรูปทรง องค์ประกอบ และการใช้สีเดียวในการแสดงออก ซึ่งผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้ตั้งข้อสังเกตในเรื่องการดำเนินภาพต่อเนื่องด้วยสีเดียวกับการโต้ตอบและสร้างผลลัพธ์ของความสมบูรณ์ของผลงานภาพประกอบที่สามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในความหลากหลายของวิธีการนำเสนอซึ่งเป็นอีกหนึ่งแนวทางของการสร้างภาพประกอบในยุคปัจจุบัน และต้องการให้เกิดการพัฒนาสร้างสรรค์ในแนวทางที่เป็นทางเลือกใหม่ที่มีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งผลสัมฤทธิ์อาจเป็นเพียงเพื่อความเพลิดเพลิน การเรียนรู้คตินิทานไทย และรสนิยมเชิงศิลปะ

ภาพพิมพ์แกะไม้และการสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็ก

อัศนี ชูอรุณ ได้กล่าวถึง การพิมพ์เทคนิคแกะไม้ไว้ว่า การพิมพ์เทคนิคแกะไม้เป็นกรรมวิธีการพิมพ์อย่างง่าย ๆ ธรรมดา ๆ เพราะไม่จำเป็นต้องใช้แรงมากนัก ถึงแม้จะมีเครื่องพิมพ์สำหรับภาพพิมพ์เทคนิคแกะไม้แล้วก็ตามแต่การพิมพ์มือด้วยข้อนไม้ก็สามารถสร้างภาพพิมพ์ที่ดีได้เช่นกัน (อัศนี ชู

อรุณ, 2543) ภาพพิมพ์แกะไม้เป็นเทคนิคภาพพิมพ์บนแผ่นไม้ ใช้เครื่องมือแกะเป็นรูปทรงต่าง ๆ ให้เกิดเป็นร่องลึก กลิ้งหมึกด้วยลูกกลิ้งบนผิวแม่พิมพ์ ส่วนที่แกะเป็นร่องจะไม่ติดหมึก เมื่อพิมพ์ออกมาบนกระดาษส่วนที่นูนจะติดหมึก แม่พิมพ์สามารถพิมพ์ซ้ำได้หลายครั้งตามต้องการ

หนังสือภาพสำหรับเด็กส่วนใหญ่มักมีสีสันสวยงาม ภาพมีความนุ่มนวลแสดงออกถึงความอ่อนโยน แต่ยังมีหนังสือภาพสำหรับเด็กส่วนหนึ่งที่สร้างสรรค์ด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้รูปทรงตัดทอนเรียบง่าย สร้างความประทับใจแก่ผู้อ่านและเกิดภาพจำ เป็นการสร้างภาพประกอบที่มีลักษณะของการแสดงออกด้วยเทคนิคและสีสันที่แตกต่างออกไป หนังสือสำหรับเด็กไม่จำเป็นต้องมีแต่สีสวยงามเท่านั้น นายแพทย์อุดม เพชรสังหาร อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร กล่าวว่าหนังสือภาพขาว-ดำ หรือสีทึบทึมก็เป็นหนังสือที่ดีสำหรับเด็กได้ถ้าสามารถสื่อสารอารมณ์ของเรื่องได้ หนังสือที่ระดับโลกหลายเล่มที่ครองใจเด็กมาอย่างยาวนานก็เป็นหนังสือภาพขาว-ดำ

หนังสือภาพสำหรับเด็กของศิลปินที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้อง มีดังนี้

ศึกษาการสร้างสรรค์หนังสือภาพด้วยสีดำสีเดียวของ แวนด้า ก๊อก (Wanda Gag) เรื่องแมวล้านตัว

แวนด้า ก๊อก เป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในการสร้างสรรค์ภาพประกอบพิพิธภัณฑสถานยุโรปและอเมริกาซื้อผลงานของเธอไปเก็บไว้มากมาย แวนด้า ก๊อก เป็นบุคคลที่โดดเด่นในสังคม เป็นนักประพันธ์หนังสือภาพสำหรับเด็กที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ประพันธ์หนังสือภาพสำหรับเด็กที่แท้จริงคนแรกของอเมริกา และเป็นศิลปินคนแรกที่วาดภาพบนกระดาษหน้าคู่ในหนังสือภาพสำหรับเด็กผ่านสงครามโลกทั้งสองครั้ง รวมทั้งผ่านยุคเศรษฐกิจตกต่ำ เมื่อไม่มีเงินซื้อวัสดุดี ๆ มาเขียนรูป ศิลปินจึงคิดหาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ด้วยการเขียนรูปลงบนกระดาษทราย เป็นหนังสือภาพสำหรับเด็กที่มีอายุยาวนานที่สุดของอเมริกาที่ยังมีการตีพิมพ์อยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 1 Wanda Gag. Millions of Cats, Ink on sandpaper, 1928

ที่มา: กาญจนา ชลสุวรรณ

ภาพต้นฉบับสร้างด้วยการลงหมึกดำสีเดียวช่วยให้เกิดกลิ่นอายของความเป็นพื้นถิ่นและให้อารมณ์ที่แตกต่างจากหนังสือเด็กเล่มอื่น ๆ คุณสมบัติที่โดดเด่นกลายเป็นที่ชื่นชอบตลอดกาลในหมู่เด็ก ๆ ซึ่งความคิดริเริ่มและความแข็งแกร่งของรูปภาพและคุณภาพทำให้นิทานพื้นบ้านมีชีวิต และหนังสือเป็นสากลที่หนึ่งในหัวใจเด็กที่อาศัยอยู่ที่ใดก็ได้ในโลกกลายเป็นพลังแห่งการฟื้นฟูวงการหนังสือสำหรับเด็กโดยไม่รู้ตัว

เนื้อเรื่องย่อ แมวหลายล้านตัวกังวลกับคำถามเกี่ยวกับตัวตนของความงามและความสัมพันธ์ระหว่างความงามและความสุข คู่สามีภรรยาสูงวัยต้องเผชิญกับปัญหาที่ยากลำบากในการหาแมวที่สวยงามที่สุดในโลก แต่เมื่อชายชรามองออกไปทั่วดินแดนที่เต็มไปด้วยแมวหลายล้านตัว เขาตัดสินใจเพียงว่าต้องพาพวกมันทั้งหมดกลับบ้านเพราะเขาไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าตัวไหนน่ารักที่สุด หญิงชราแย้งว่าแมว

น่าจะตัดสินใจความรักของตัวเองได้ดีกว่า เมื่อไม่สามารถเลือกแมวตัวเดียวได้ พวกมันก็กินกันเองจนเหลือแต่ลูกแมวจรจัด ลูกแมวขี้เหร่กลายเป็นแมวที่น่ารักที่สุดในสายตาของตากับยาย

ศึกษาแนวทางการอภิปรายเชิงปรัชญา ของ แดเนียล เอฟ เดลา กอร์เจนดิแยร์ (Danielle F. dela Gorgendiere) เกี่ยวกับเนื้อหาเรื่องราวของแมวล้านตัว (Millions of Cats)

แมวหลายล้านตัวตั้งคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติและ การตัดสินใจของความงามและความสัมพันธ์กับความ สุข ปรัชญาสาขาหนึ่งที่เรียกว่า "สุนทรียศาสตร์" กับคำถามเกี่ยวกับความงามโดยตรงมาช้านาน แม้ว่าในหนังสือ แวนด้า ก๊อกร์ จะไม่เคยใช้คำว่า "ความงาม" อย่างชัดเจน แต่ศิลปินก็ยังสามารถสำรวจ ประเด็นเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ผ่านการมองอย่างใกล้ชิดถึงสิ่งที่ทำให้แมว "น่ารัก" เมื่อเราตระหนักว่า ความงามและความน่ารักเป็นสิ่งที่คล้ายกัน เราสามารถใช้สิ่งที่นักปรัชญาสุนทรียศาสตร์พูดถึงเกี่ยวกับ ความงามเพื่อเป็นแนวทางในการสนทนาเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้

นักปรัชญาบางคนเชื่อว่าความงามจะใช้ความคิดโบราณอยู่ในสายตาของคนดู ไม่มีทางตัดสินสิ่งที่ สวยงามที่สุดในโลกได้ เพราะแต่ละคนมีหลักเกณฑ์ในการตัดสินสิ่งที่สวยงามเป็นของตนเอง คนอื่นเชื่อว่า ความงามไม่ใช่เรื่องส่วนตัวเช่นนี้ และในความเป็นจริงแล้วมีมาตรฐานที่เป็นกลางและเป็นสากลในการ ตัดสินว่าสิ่งใดสวยงามหรือไม่ ผู้ที่เชื่อว่าบางสิ่งสวยงามแม้ว่าจะไม่เป็นไปตามมาตรฐานเหล่านี้ก็ถือว่าผิด คำถามที่ว่าความงามเป็นเรื่องอัตนัยหรือวัตถุวิสัยได้ทำให้นักปรัชญาถกเถียงกันมาหลาย ๆ หัวข้อเกี่ยวกับ สุนทรียศาสตร์ ตั้งแต่ความสวยงามของแมวไปจนถึงความงามของภาพวาด

นักปรัชญาสุนทรียศาสตร์ยังสงสัยว่าความงามนั้นถูกสร้างขึ้นตามวัฒนธรรมหรือไม่ พวกเขา พยายามตัดสินใจว่าความเข้าใจเรื่องความงามของคนเรานั้นมาจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมของตนเอง หรือไม่ นักปรัชญาบางคนคิดว่าภูมิหลังทางวัฒนธรรมต่างมีอิทธิพลอย่างมากต่อความเข้าใจของมนุษย์ เกี่ยวกับความงาม นักปรัชญาเหล่านี้เชื่อว่าแต่ละวัฒนธรรมสร้างมาตรฐานความงามของตัวเอง และใครก็ตามที่เกิดในวัฒนธรรมนี้จะได้รับการสอนมาตรฐานเหล่านี้

นักปรัชญาบางคนยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างความงามและความสุข ของสวยงามทำให้ คนเรามีความสุขได้ไหม มีคำตอบที่เป็นไปได้มากมายสำหรับคำถามนี้ บางคนอาจถามว่าเรากำลังพูดถึง “ความงามภายใน” หรือ “ความงามภายนอก” บางคนอาจเปรียบเทียบความงามภายนอกกับรูปลักษณ์ ภายนอก โดยแย้งว่าความงามภายนอกนั้นเป็นเพียงผิวเผิน ดังนั้นจึงสร้างความพึงพอใจทางอารมณ์น้อยกว่าความงามภายใน คนอื่นอาจเถียงว่าถ้าความงามภายนอกเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหา มนุษย์จะต้องมี ความสุขเมื่อพบมัน คนอื่น ๆ อาจโต้แย้งว่าสิ่งสวยงามไม่ได้ทำให้คนเรามีความสุข แต่ความสุขของตนเอง ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั่นคือสิ่งที่ทำให้คนเราเห็นว่าสิ่งนั้นสวยงาม สิ่งต่าง ๆ ไม่ได้ทำให้มีความสุขเพียงเพราะ มันสวยงาม แต่สิ่งต่าง ๆ ที่ดูว่าสวยงามเพราะมันทำให้คนเรามีความสุข

และประการสุดท้าย นักปรัชญาสุนทรียศาสตร์อาจสนใจว่าใครมีอำนาจในการตัดสินว่าอะไรสวยงาม นักปรัชญาบางคนเชื่อว่าไม่มีใครมีคุณสมบัติเพียงพอในการตัดสินว่าอะไรสวยงามกว่าใคร นักปรัชญาเหล่านี้มักจะเป็นคนกลุ่มหนึ่งที่เชื่อว่าความงามเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นตามวัฒนธรรม แต่แต่ละคนจึงตัดสินความงามตามมาตรฐานส่วนตัวของตนเอง คนอื่นเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญที่ผ่านการฝึกอบรมบางคนควรได้รับอำนาจมากขึ้นในการตัดสินความงาม ไม่น่าแปลกใจที่คนเหล่านี้มักจะเชื่อว่ามีมาตรฐานที่เป็นกลางในการตัดสินความงาม ดังนั้นผู้ตัดสินความงามที่ดีจะต้องได้รับการฝึกฝนและคุ้นเคยกับมาตรฐานเหล่านี้และต้องมีความเที่ยงธรรม กล่าวคือจะต้องอยู่นอกการประกวดความงามไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตาม

รูปแบบการวาดภาพด้วยหมึกบนกระดาษทรายของ แวนด้า ก๊อก ทำให้ผู้อ่านเกิดสัมผัสที่รุนแรงราวกับว่าการวาดภาพสื่อสารให้วัตถุที่วาดเคลื่อนไหวได้ ภาพวาดทำให้วัตถุที่วาดเคลื่อนไหว ดังที่ตัวศิลปินเองเคยกล่าวไว้ว่า “ชีวิตนี้ไม่เคยหยุดนิ่งสำหรับฉัน” ในโลกของ แวนด้า ก๊อก การวาดภาพทำให้สิ่งธรรมดา ๆ มีชีวิตชีวา โลกเล่นตลกตรึงอยู่ในใจผู้อ่านทั่วทุกมุมโลก การอธิบายและวิเคราะห์ในด้านเนื้อหาเรื่องราวและภาพประกอบได้ขยายตัวตนของหนังสือเกิดบทสนทนาที่เป็นแนวทางปรัชญา ทำให้หนังสือเล่มเล็ก ๆ มีมุมมองที่กว้างไกลสร้างความจรรโลงใจทั้งรูปแบบของภาพประกอบและเนื้อหาสาระทางความงามแบบศิลปะพื้นบ้านที่มีเสน่ห์ในใจผู้อ่าน ภาพประกอบวาดดำที่เรียบง่าย ภาษาโคลงสั้น ๆ และการเว้นพื้นที่ว่างและการซ้ำคำ เด็ก ๆ อ่านซ้ำอย่างมีความสุข ทำให้เรื่องนี้เป็นที่ชื่นชอบของครอบครัว

การศึกษาผลงานของ แวนด้า ก๊อก ทำให้เกิดมุมมองใหม่ ๆ ในการสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็กโดยเฉพาะเรื่องของการใช้สี การลดทอนสีที่ฉูดฉาดลงสามารถสร้างเสน่ห์ความน่าสนใจให้กับผู้อ่านได้ สีเพียงสีเดียวที่ใช้สีภาษาเดียวกับผู้อ่านและสามารถสร้างเอกลักษณ์ในแบบพื้นบ้าน รูปแบบการวางองค์ประกอบและการจัดหน้ามีความพิเศษชวนติดตาม การใช้สีดำเพียงสีเดียวจึงเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานด้วยสีเดียว เพื่อเป็นทางเลือกในการสร้างสรรค์ให้มีความหลากหลายและพัฒนามากยิ่งขึ้น

ศึกษาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวข้องกับความตายในหนังสือภาพสำหรับเด็ก เรื่องเด็กหญิงกับไม้ขีดไฟของ ฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์เซน (Hans Christian Andersen)

เด็กหญิงกับไม้ขีดไฟ (The Little Match Girl) เป็นวรรณกรรมเทพนิยายโดยกวีและนักประพันธ์ชาวเดนมาร์ก ฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์เซน เรื่องราวเกี่ยวกับความฝันและความหวังของเด็กที่กำลังจะตาย นิทานเรื่องนี้เกิดขึ้นสมัยศตวรรษที่ 19 ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ.1845

เนื้อเรื่องย่อ ในวันส่งท้ายปีเก่าที่หนาวเหน็บ เด็กสาวผู้ยากจนตัวสั่นเทาเดินบนหิมะด้วยเท้าเปล่าเพื่อขายไม้ขีดตามถนน ถ้าขายไม้ขีดไม่ได้พ่อขี้อายจะทุบตีเธอ เธอจึงเบียดเสียดอยู่ในตรอกระหว่าง

บ้านสองหลังและจุดไฟที่ละไม้เพื่อให้ร่างกายอบอุ่น เด็กหญิงถูกมองข้ามโดยผู้คนที่เดินผ่านไปมา ไม่มีใครซื้อไม้ขีดของเธอเลย เธอต้องทนทุกข์ทรมานเพียงลำพังท่ามกลางอากาศที่หนาวเย็น

ในเปลวเพลิงของไม้ขีดไฟ ทำให้เธอเห็นภาพที่คอยปลอบประโลมใจ มีเตาไฟอุ่น ๆ อาหาร ตัน คริสต์มาสที่ประดับประดาอย่างสวยงาม และเลื่อนหายไประหว่างแสงของไม้ขีดไฟที่ค่อย ๆ มอดลง ต่อมาเธอเห็นดาวตกบนท้องฟ้าซึ่งคุณยายเคยบอกไว้ว่านั่นหมายถึงมีใครบางคนกำลังเดินทางไปสวรรค์ เธอจุดไม้ขีดก้านต่อไป เธอเห็นคุณยายผู้ล่องลับซึ่งเป็นคนเดียวที่ให้ความรักและความเมตตาต่อเธอ เธอต้องการมองเห็นคุณยายให้นานที่สุด เด็กหญิงจุดไม้ขีดไฟทั้งหมด เมื่อไม้ขีดไฟหมดลง ความหนาวเย็นทำให้เธอจากโลกนี้ไป ยายของเธอเป็นผู้นำดวงวิญญาณของเธอไปสู่สวรรค์ เช้าวันต่อมาผู้คนที่เดินผ่านไปมา พบศพของเด็กหญิงและรู้สึกเวทนาสงสาร แต่พวกเขาไม่รู้เกี่ยวกับนิมิตอันน่าอัศจรรย์ที่เธอได้เห็นหรือว่า เธอมีความสุขเพียงใดกับคุณยายของเธอในสวรรค์

วิเคราะห์เนื้อเรื่อง ความขาดแคลน ทำให้หนูน้อยไม้ขีดไฟต้องดิ้นรน จนสุดท้ายก็พบจุดจบคือ ความตายที่ไม่มีใครรู้ว่าเธอได้พบเห็นสิ่งทั้งดงามที่ได้ล่องลอยขึ้นสวรรค์ไปกับคุณยายผู้เป็นที่รักยิ่ง

ศิลปินได้ถ่ายทอดถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมออกมาได้อย่างลึกซึ้ง โดยนำสิ่งทั้งดงามบดบัง ความทุกข์ยากทั้งหมดทำให้ผู้อ่านมองเห็นความสุขบนความสะเทือนใจจากความตายข้างถนน ไร้คนสนใจ จากประสบการณ์ของผู้วิจัยสร้างสรรค์ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ในวัยเด็กเพียงลำพังทำให้เกิดการตีความ แบบความคิดของเด็กที่ว่าความตายเป็นสิ่งทั้งดงามสามารถหลีกหนีความทุกข์ได้อย่างง่ายดายเพียงนั้นจึง เกิดความสงสัย และอ่านซ้ำไปซ้ำมาเพื่อทำความเข้าใจเรื่องความตายจนกลายเป็นภาพจำตราตรึงอยู่ใน หัวใจ และเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็กจนถึงปัจจุบัน ซึ่งหากมีคนอ่านให้ฟัง และอธิบายสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตายที่ลึกซึ้งของเรื่องราวนี้ในขณะนั้นก็จะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และอาจทำให้จินตนาการต่าง ๆ ที่โลดแล่นอยู่นั้นมลายหายสิ้นไปได้ แต่ในบทวิเคราะห์ของหนังสือ เล่มนี้มักมีผู้แนะนำให้ผู้ปกครองและครูควรอ่านให้เด็กฟังจึงจะทำให้เด็กเกิดความเข้าใจเรื่องความตายที่เป็นปกติของชีวิตซึ่งอาจจะไม่ได้มีความสุขอย่างที่เห็นในนิทาน

การศึกษาผลงานของ ฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์เซน เมื่อวิเคราะห์เนื้อเรื่องทำให้เห็นการนำเรื่อง ความตายทั้งดงามเป็นประเด็นในการสร้างหนังสือภาพสำหรับเด็กซึ่งอาจดูขัดต่อความรู้สึกของผู้อ่านที่ ตอนจบคือความตาย แต่ในความตายนั่นกลับมีความสุข เช่นเดียวกับนิทานไทยเรื่องดาวลูกไก่ที่มีการนำ เรื่องการเกิดการตายเข้ามาขยายความดีอันประเสริฐจากผลของการตอบแทนผู้มีพระคุณตามความเชื่อใน ปรัชญาตะวันออก ซึ่งการตายที่แสนจะเป็นสุขได้ใช้สัญลักษณ์ของดวงดาวที่มีความหมายถึงการกระทำ ความดี ความงามอันประเสริฐนั่นเอง อาจต้องมีคุณครูและผู้ปกครองคอยชี้แนะหรืออธิบายให้เข้าใจจะทำ

ให้เห็นภาพตามความเชื่อของชาวพุทธและเกิดมุมมองเกี่ยวกับความตายที่เป็นเหตุเป็นผลตามสังขารของชีวิต

ศึกษาหนังสือภาพสำหรับเด็กที่ใช้เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ ของ มาร์เซีย บราวน์ (Marcia Brown)

มาร์เซีย บราวน์ ชาวอเมริกัน เป็นนักเขียนและนักวาดภาพประกอบกว่า 30 เรื่อง หนังสือของเธอหลายเล่มได้รับการตีพิมพ์เป็นฉบับแปล รวมทั้งภาษาแอฟริกัน เยอรมัน ญี่ปุ่น สเปน เธอเป็นที่รู้จักในฐานะหนึ่งในนักวาดภาพประกอบที่มีเกียรติมากที่สุดในวรรณกรรมเด็ก เธอเรียบเรียงนิทานเก่าแก่ของอินเดียเพื่อสร้างหนังสือภาพสำหรับเด็กเรื่อง “Once a mouse” เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้

เนื้อเรื่องย่อ “ONCE A MOUSE” เป็นนิทานอินเดียที่มีมนต์ขลังบอกเล่าเรื่องราวของหนูตัวเล็ก ๆ กับฤๅษีที่มีคาถาเปลี่ยนสัตว์ให้กลายเป็นอย่างอื่นได้ วันหนึ่งฤๅษีกำลังนั่งอยู่ใต้ต้นไม้ ทันใดนั้นเขาก็เห็นหนูตัวเล็ก ๆ ที่วิ่งหนีรณรานจากการไล่ล่าของแมว ฤๅษีตัดสินใจเสกให้หนูเป็นแมว ต่อมาฤๅษีเห็นแมวก้าวสุนัขจึงเสกแมวให้เป็นสุนัข วันรุ่งขึ้นฤๅษีเห็นเสือโคร่งพยายามจะกินสุนัขและตัดสินใจเสกสุนัขให้เป็นเสือโคร่ง เมื่อวันเวลาผ่านไป เสือเริ่มคิดว่าตนคือราชาแห่งสถานที่ และสัตว์ทั้งหลายต้องเคารพในตัวเขารวมถึงฤๅษีด้วย วันหนึ่งฤๅษีเตือนเสือกว่าเขาเป็นหนูจริง ๆ และเขาไม่ควรแสดงท่าทางอย่างที่เขาสั่ง เสือโกรธจัดจะกินฤๅษี เจ้าหนูไม่รู้เลยว่าฤๅษีจะสามารถอ่านความคิดได้ ในที่สุดฤๅษีเสกคาถาให้เสือกกลับเป็นหนูและบอกให้เขาเรียนรู้วิธีดูแลตัวเอง”

วิเคราะห์เนื้อเรื่อง หนูตัวเล็ก ๆ ถูกคุมคามโดยนักล่าและมีผู้ใจบุญช่วยเหลือ และมอบพลังอำนาจให้เพื่อสร้างความเข้มแข็งสามารถเอาตัวรอดและดำเนินชีวิตต่อไป ผู้ที่ได้รับกำลังและอำนาจมักหลงระเห็จจนในที่สุดเกิดความเสื่อมด้วยตัวของมันเอง ความกตัญญูรู้คุณเป็นสิ่งที่ดีงามแต่เสือกผู้เย่อหยิ่งต้องรับผลที่ตามมา เมื่อเขากลายเป็นผู้กตัญญูและลืมนั่นกำเนิดของตน นิทานเรื่องนี้ใช้เสือกแสดงอารมณ์ของมนุษย์ สอดแทรกคติธรรมไว้อย่างแนบเนียน

ภาพที่ 2 Marcia Brown, Once a mouse, Wood Cut, 1961

ที่มา: <http://theartofchildrenspicturebooks.blogspot.com/2013/05/once-mouse-marcia-brown.html>

วิเคราะห์เทคนิคการสร้างสรรคภาพพิมพ์แกะไม้ที่มีมนต์ขลังของ มาร์เซีย บราวน์ ทำให้นิทานอินเดียเรื่องนี้มีชีวิตขึ้นมาด้วยฝีมือที่ทำให้เธอได้รับรางวัล Caldecott Medal เป็นครั้งที่สอง รูปแบบของหนังสือมีความแปลกตา ดำเนินด้วยเส้นเคลื่อนไหวจากวิธีการแกะไม้ คุณค่าของความงามที่ประกอบขึ้นจากรูปทรงของเส้นและนิทานเก่าแก่กับเทคนิคภาพพิมพ์ที่มีความผสมผสานกันอย่างลงตัวทำให้เกิดความร่วมสมัย ภาพพิมพ์แกะไม้ เส้นและรูปทรงตัดทอนแบบอัสระช่วยให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ที่ผู้อ่านจดจำได้ง่าย ภาพประกอบสื่ออารมณ์และดูเสมือนมีชีวิตจริง สีแดง ดำ ขาว และน้ำตาล สามารถสร้างบรรยากาศดั้งเดิมให้กับเรื่องราวได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ในผลงานของ มาร์เซีย บราวน์ ทำให้เห็นว่าเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้สามารถสร้างสรรค์ผลงานภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กได้อย่างงดงาม โดยมีมิติที่ต่างไป

จากการวาดภาพ เพราะร่องรอยของการแกะไม้ทำให้ภาพมีชีวิตชีวา เกิดความเคลื่อนไหว การออกแบบ และการจัดวางองค์ประกอบของฉากตลอดทั้งเล่มชวนติดตาม ภาพพิมพ์แกะไม้เป็นเทคนิควิธีการที่มีความน่าสนใจสามารถเชื่อมโยงเส้น สีและรูปทรง รวมถึงพื้นที่ว่างให้เกิดความสัมพันธ์กัน ซึ่งในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ได้นำกระบวนการและหลักในการจัดองค์ประกอบของภาพมาปรับเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อสร้างการนำค้นหาสามารถเชื่อมโยงความต่อเนื่องใจจดใจจ่อต่อการอ่านเนื้อหาภายใน

บทที่ 3

การดำเนินงานการวิจัยสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานหนังสือภาพสำหรับเด็กต้องเป็นธรรมชาติมากที่สุด ภาพประกอบมีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งจะทำให้การสร้างสรรค์ผลงานเกิดความสุขและมีความสุข ในการสร้างสรรค์ทำหนังสือภาพสำหรับเด็กนั้นข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง เมื่อรูปแบบเฉพาะของตัวละครสมบูรณ์ ขั้นตอนการทำงานมีความชัดเจนส่งผลทำให้กระบวนการสร้างสรรค์มีผลสัมฤทธิ์ที่ดี ซึ่งผลสัมฤทธิ์เกิดจากการการวางแผนตามขั้นตอนทั้งทางด้านรูปแบบ เทคนิค และขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัยสร้างสรรค์ได้เรียงลำดับขั้นตอนไว้ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนิทานไทยเรื่องดาวลูกไก่

ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการทำหนังสือภาพจากตำรา และหนังสือภาพสำหรับเด็กรวมทั้งตัวละครของนิทานไทยที่ลักษณะโดดเด่นจากเนื้อหาและคตินิยม จากการรวบรวมข้อมูลส่วนตน เอกสาร และตำราที่เกี่ยวข้องจนถึงวิธีการสร้างสรรค์ทำให้สรุปมองเห็นหัวใจสำคัญในการนำนิทานไทยมาเรียบเรียงต่อยอดเพื่อเป็นทางเลือกในการสื่อสารถึงผู้อ่านเพิ่มมุมมองและการแสดงออกที่มีที่มาจากนิทานไทยด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้

หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบว่าในเนื้อหาของนิทานไทยส่วนใหญ่จะสร้างเสริมปัญญาแฝงคติ ข้อคิด ข้อปฏิบัติอันดีงาม นิทานเรื่องดาวลูกไก่แสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาอันเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เนื้อหาโดยสังเขปคือ “ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มียายกับตาอาศัยอยู่เชิงเขาตามลำพัง ตากับยายเลี้ยงแม่ไก่และลูกทั้งเจ็ดตัวด้วยความเมตตา อยู่มาวันหนึ่งขณะที่แม่ไก่และลูก ๆ กำลังคุ้ยเขี่ยกินอาหารอยู่นั้น มีอีแร้งตัวหนึ่งบินลงมาเพื่อจะโฉบเอาลูกเจี๊ยบไปกิน แม่ไก่ไล่อีแร้งปกป้องลูกอย่างสุดกำลังแต่ไม่สามารถไล่อีแร้งไปได้ ตากับยายเข้าไปช่วยไล่อีแร้งจนมันบินหนีไป แม่ไก่อบอกกับลูกไก่ทั้ง 7 ว่าตากับยายได้ช่วยชีวิตของพวกเราไว้ต่อไปต้องระมัดระวังตัว รู้รักสามัคคีกันและกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ หลายวันต่อมาพระธุดงค์มาปักกลดใกล้ ๆ กระท่อมของตายาย ทั้งสองเกิดความศรัทธาแต่ไม่มีข้าวปลาอาหารที่จะนำไปถวายจึงตัดสินใจที่จะทำแกงไก่ไปถวาย ฝ่ายแม่ไก่ได้ยินดังนั้นรู้สึกเสียใจที่ต้องจากลูก ๆ ไป แต่แม่ไก่ก็พร้อมที่จะเสียสละชีวิตเพื่อตอบแทนคุณ แม่ไกร้าลูก ๆ ทั้งเจ็ดและสั่งสอนให้พี่น้องรักกัน รุ่งเช้าตาจับแม่ไก่ไปทำแกง ลูกไก่ได้แต่ร้องไห้หาแม่ จนในที่สุดจึงตัดสินใจพากันกระโดดเข้ากองไฟตายตามแม่ไก่ไป ด้วยอาณิสสแห่งความกตัญญูลูกไก่ทั้งเจ็ดจึงได้ไปเกิดเป็นดาวอยู่บนท้องฟ้า” นิทานเรื่องดาวลูกไก่เป็นนิทานที่โด่งดังติดหูผู้คนเนื่องจากเป็นเพลงแหล่ของศิลปิน พร ภิรมย์

พระครูศรีปัญญาวิกรม (ปญญาวิโร) ได้วิเคราะห์ ประเด็นทางอภิปรายที่สำคัญที่ปรากฏในบทเพลงดาวลูกไก่คือความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดซึ่งถือเป็นความเชื่อพื้นฐานรองรับเรื่องผลของกรรม ทำกรรมดีย่อมนำสู่สุคติภูมิแต่หากทำกรรมชั่วก็ย่อมเข้าถึงทุคติภูมิ ตอนสุดท้ายของบทเพลงได้พรรณนาถึงอันธพาลของแม่ไก่และลูกไก่ทั้ง 7 ที่ได้สละเลือดเนื้อของตนตอบแทนคุณของตายายทั้งสองโดยได้ไปเกิดเป็นดาว และเราเรียกกลุ่มดาวดังกล่าวนี้ว่า “ดาวลูกไก่”

ในแง่ของจริยศาสตร์บทเพลงดาวลูกไก่ ได้สะท้อนคติของชีวิตไว้หลายประเด็นน่าสนใจ ถือเป็นแบบฉบับที่สำคัญโดยทั่วไปของปรัชญาตะวันออกที่เน้นปรัชญาชีวิต หรือเป็นปรัชญาเพื่อชีวิตเสียเป็นส่วนใหญ่ ที่น่าสนใจยิ่งไปกว่านั้นก็คือเพลงดาวลูกไก่ได้สะท้อนคติชีวิตทั้งสำหรับฆราวาสผู้ครองเรือน และพระสงฆ์ผู้สละโลกียสุข แสวงหาความหลุดพ้นตามอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านว่าต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดาวลูกไก่สะท้อนหลักศรัทธาตามแนวทางของพระพุทธศาสนาได้อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะศรัทธาในหลักกรรมว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว แม้ศรัทธาดังกล่าวจะมีข้อบกพร่องอยู่บ้างในแง่ที่ว่าสองตายายยังทำบาปด้วยการฆ่าแม่ไก่ แต่พฤติกรรมดังกล่าวก็ต้องถือว่าเป็นคติชีวิตจริงของชาวพุทธโดยทั่วไปได้เป็นอย่างดี หลักพระพุทธศาสนาถือว่าความกตัญญูกตเวทียเป็นเครื่องหมายของคนดี หลักการดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก การถูกตราหน้าว่า “เนรคุณ” จึงถือเป็นเรื่องใหญ่สำหรับสังคมไทย

บทเพลงดาวลูกไก่สะท้อนหลักความกตัญญูกตเวทียได้ชัดเจนมาก เพราะผู้เขียนบทเพลงได้ตั้งใจใช้ “ชีวิต” เป็นเครื่องเติมพิน ทั้งยังทำให้เรามองเห็นว่าความกตัญญูกตเวทียตามหลักของพระพุทธศาสนานั้นมิใช่เพียงแค่การสำนึกรู้เท่านั้นหากแต่ยังต้องสามารถกระทำตอบแทนให้เป็นรูปธรรมลักษณะใดลักษณะหนึ่งตามสมควรแก่การกระทำที่ตนเคยได้รับจากผู้มีอุปการะ สำนึกของแม่ไก่ในเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องสูงส่ง พระครูศรีปัญญาวิกรมวิเคราะห์ว่า การที่บทเพลงจงใจใช้ชีวิตเป็นเครื่องทดแทนคุณครั้งนี้สามารถมองได้หลายประเด็น แรกสุดคือต้องการให้เห็นความสำคัญของความกตัญญูกตเวทียว่าอยู่เหนือสิ่งอื่นใดของชีวิต ประการต่อมาสะท้อนให้เห็นว่าความกตัญญูกตเวทียนั้นเป็นเรื่องจิตสำนึกพื้นฐานที่ทุกคนควรยึดไว้เป็นแกนกลางสำหรับชีวิตกระทั่งไม่ควรมีข้ออ้างใด ๆ เพื่อเป็นการปิดจิตสำนึกในการตอบแทนคุณนี้ออกไปจากตัวต่อให้เป็นเรื่องที่ต้องแลกด้วยชีวิตก็ตามที “ดาว” ในบริบทนี้ถ้าเราไม่มองในแง่เป็นรูปธรรมเราก็จะเห็นนัยพิเศษที่แฝงอยู่นั้นคือชีวิตที่ประเสริฐ หรือความสูงส่งภายใต้ลักษณะใดลักษณะหนึ่งซึ่งถือเป็นผลจากคุณงามความดีที่ได้บำเพ็ญมาอย่างดีแล้วนั่นเอง

ดาวลูกไก่ที่คนเรียกขานกันนั้นในแต่ละประเทศมีความเชื่อและจินตนาการที่แตกต่างกัน กระจุกดาวลูกไก่สามารถมองเห็นในท้องฟ้ายามค่ำคืนได้อย่างเด่นชัด จึงเป็นที่รู้จักในแทบทุกวัฒนธรรมทั่วโลก นับแต่อดีตกาล ชาวไทยเราเรียกว่า ดาวลูกไก่ หรือ ดาวกฤติกา ชาวญี่ปุ่นเรียก ซุบาร์ (zubaru) ชาวจีนเรียก เหม่าซิว (昴宿) หรือกลุ่มดาวคนผมดก) ส่วนชาวพื้นเมืองในหมู่เกาะบอร์เนียวเรียกว่า บิดังสโกระ

ในพระคัมภีร์ไบเบิลยังมีการเอ่ยถึงดาวกลุ่มนี้โดยเรียกชื่อว่า คิมา (Khima) ในวัฒนธรรมอาหรับซึ่งเป็นนักดูดาวมาแต่โบราณเรียกชื่อดาวกลุ่มนี้ว่า อัล-ทูเรย์ (al-Thurayya) แต่ชื่อของกระจุกดาวในทางดาราศาสตร์จะเรียกชื่อในภาษาอังกฤษซึ่งตั้งชื่อกลุ่มดาวนี้ตามตำนานกรีก กล่าวคือดาวเหล่านี้เป็นตัวแทนของหญิงสาวเจ็ดพี่น้องแห่งไพลยาดิส ขณะที่ตำนานชาวไวคิงบอกว่าดาวเหล่านั้นคือแม่ไก่ทั้งเจ็ดตัวของเฟรียา ชื่อของกระจุกดาวในภาษาโบราณของทางยุโรปหลาย ๆ แห่งจะมีความหมายว่าแม่ไก่กับลูกไก่ซึ่งคล้ายคลึงกับตำนานของไทย (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2565: ออนไลน์)

ดาวลูกไก่เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับการกำเนิดดวงดาวทั้งเจ็ดดวงหรือดาวลูกไก่ตามรูปแบบของนิทานไทย ดาวลูกไก่มีความสำคัญในอดีตเคยเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ของกระทรวงศึกษาธิการตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2527 ผู้วิจัยสร้างสรรค์มองเห็นคุณค่าของนิทานไทยเรื่องนี้ที่มีประเด็นทางการศึกษาเพื่อฝึกอ่านและวิเคราะห์คตินิยมในบทเพลงแหล่รวมถึงหนังสือภาพอ่านเองและรูปแบบออนไลน์ เนื้อเรื่องแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวพุทธที่มีความศรัทธาต่อพุทธศาสนาความเชื่อเรื่องการตายและการเกิด ความบริสุทธิ์ที่เกิดจากความดีงาม

จากสาระดังกล่าวจึงคัดเลือกนำมาสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็กในเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้พิมพ์ด้วยสีดำสีเดียว สื่อสารทางด้านการมองเห็นลักษณะของรูปทรงและสีที่เรียบง่าย สร้างสุนทรีย์ความงามของภาพพิมพ์แกะไม้ ภายในหนังสือภาพประกอบสำหรับเด็กเน้นความเพลิดเพลินในการชมภาพและคตินิยมที่แฝงไว้ในเนื้อเรื่อง

2. วิเคราะห์ตัวละครสำคัญเรื่องดาวลูกไก่เพื่อค้นหาลักษณะเด่น

- ตายาย มีความศรัทธาความมุ่งมั่นต่อพระพุทธศาสนา แม้นตนเองจะมีฐานะยากจนแต่ความยากจนดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นเหตุให้ไม่ได้ทำบุญกุศล

- แม่ไก่ กระทำตอบแทนต่อผู้มีอุปการะคุณ ปกป้องดูแลรักษาลูกให้ปลอดภัย รู้จักให้กำลังใจคอยประคับประคองให้เติบโตด้วยความเข้มแข็งและมีความสามัคคีกัน และเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้แก่ลูก ๆ

- ลูกไก่ ความเคารพเชื่อฟังแม่ไก่ มีความกตัญญูรู้คุณ เห็นความทุกข์ของแม่เป็นความทุกข์ของตนเอง ลูกไก่ทั้งหมดสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

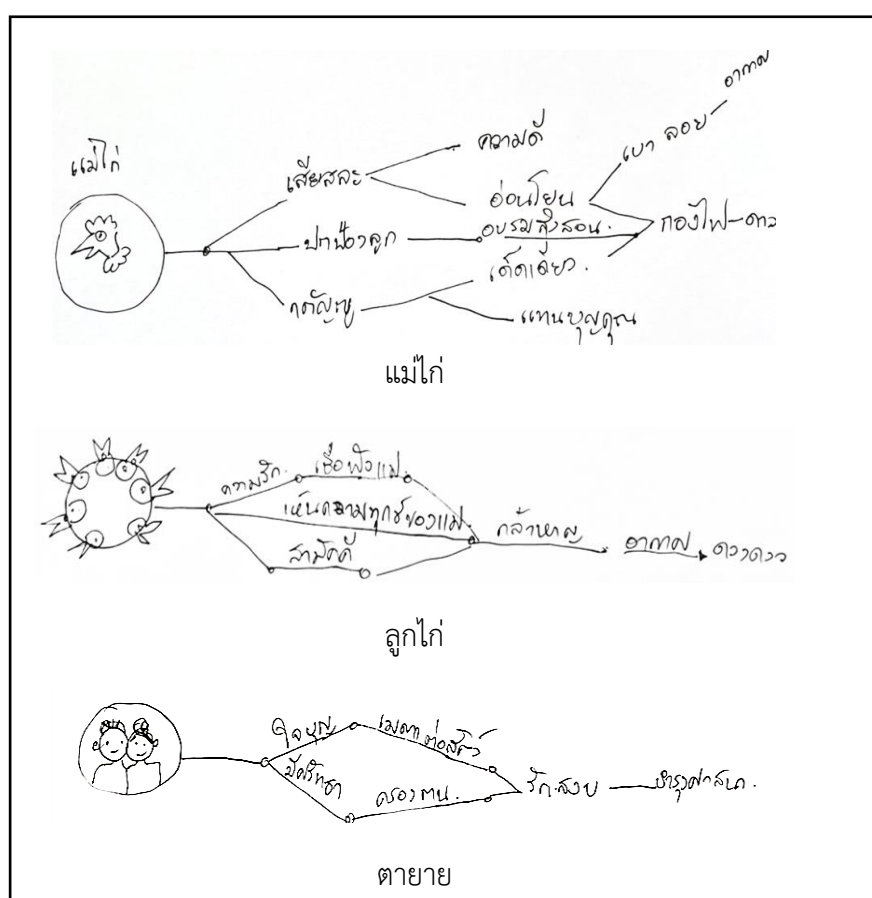
2.1 วิเคราะห์หลักของแผนที่ความคิด (Mind map)

แผนที่ความคิด (Mind map) คือ เป็นการนำเอาทฤษฎีที่เกี่ยวกับสมองมาทำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดโดยการถ่ายทอดความคิด หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสมองลงกระดาษโดยการใช้ภาพ สี เส้นโยงใยแทนการจดย่อแบบเดิมที่เป็นบรรทัดเรียงจากบนลงล่าง ขณะเดียวกันก็ช่วยเป็นสื่อ นำข้อมูลจาก

ภายนอกส่งเข้าสมองให้เก็บรักษาไว้ได้ดีกว่าเดิมซ้ำยังช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ง่ายขึ้นเนื่องจากเห็นเป็นภาพรวม และเปิดโอกาสให้สมองให้เชื่อมโยงต่อข้อมูลหรือความคิดต่าง ๆ เข้าหากันได้ง่ายกว่า ใช้แสดงการเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งระหว่างความคิดหลักความคิดรองและความคิดย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันลักษณะการเขียนผังความคิดเทคนิคการคิดคือ นำประเด็นใหญ่ มาเป็นหลัก แล้วต่อด้วยประเด็นรองในชั้นถัดไป

จากวิธีคิดแบบแผนที่ความคิด(Mind map) ได้ปรับใช้กับการหาข้อมูลเพื่อเขียนโครงเรื่องดังนี้มีตัวละครหลักที่นำมาสร้างแผนที่ความคิดคือ แม่ไก่ ลูกไก่ ตายาย

2.2 แผนที่ความคิด (Mind map)

ภาพที่ 3 วิเคราะห์เนื้อหาจากแผนที่ความคิด (Mind map)

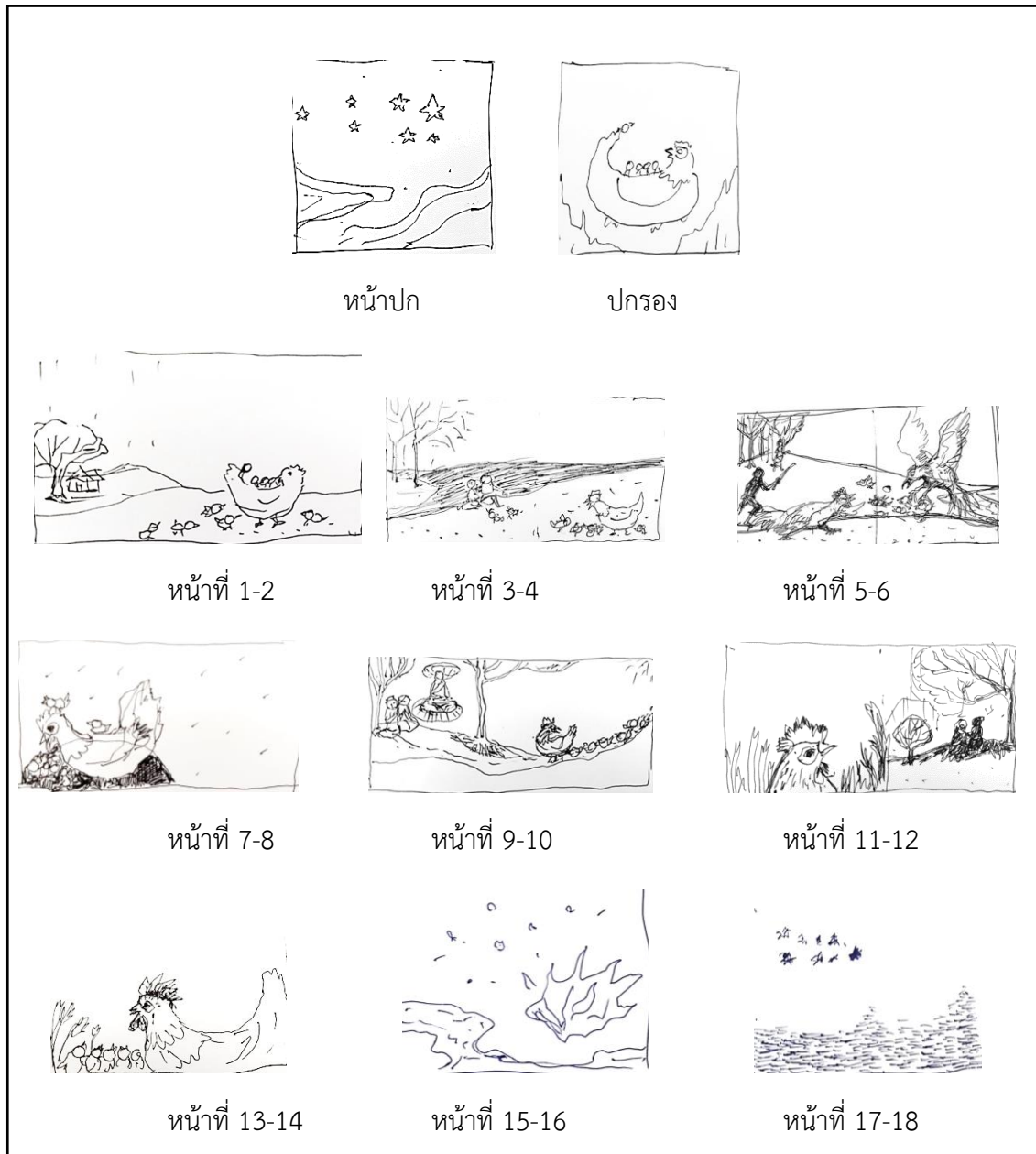
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ข้อมูลจาก Mind map เกิดภาพจินตนาการประกอบฉากจากนามธรรมสู่รูปธรรม ซึ่งเกิดจากมโนภาพตามภาษาเขียนที่ได้เชื่อมโยงวาดภาพจากจิต ยกตัวอย่างคำว่า ศรีธธา เบา ลอย อากาศ สามารถสร้างพื้นที่ว่างและบรรยากาศของการจัดองค์ประกอบในภาพประกอบให้เกิดความสมบูรณ์

3. การเขียนภาพต่อเนื่อง (Story board)

จากการศึกษาข้อมูล Mind map ที่ได้วิเคราะห์จากเนื้อเรื่องดาวลูกไก่ได้นำมาประกอบแนวทางในการออกแบบต้นฉบับโดยสร้างเอกลักษณ์ของตัวละครหลักตัวละครรองและส่วนประกอบต่างๆ ของการจัดวางองค์ประกอบในแต่ละฉากให้มีความเหมาะสมกับกระบวนการของภาพพิมพ์แกะไม้ เริ่มจากการเขียนภาพต่อเนื่อง (Story board) เพื่อออกแบบต้นฉบับ ซึ่งใช้หลักการออกแบบลักษณะของตัวละครให้มีความเหมาะสมกับเรื่องราวเนื้อหาและเหมาะกับวัยของผู้อ่าน 6-9 ขวบลักษณะของลายเส้นและรูปทรงตัดทอน ขนาด รูปเล่ม 8 หน้ายก (18.5 × 26 ซม.) จำนวน 18 หน้าเดียวหรือ 9 หน้าคู่ ไม่รวมปกหน้าและปกหลัง ภาพและเนื้อหามีความต่อเนื่องสอดคล้องกัน นำเสนอภาพบรรยากาศแบบชนบทไทย

ภาพต่อเนื่องทำให้เกิดมุมมองและแนวคิดในการสร้างต้นฉบับที่มีการวางแผนทำให้เกิดภาพรวมของการสร้างสรรค์ในเล่มหนังสือภาพประกอบ ซึ่งการเขียนภาพต่อเนื่องนั้นทำไว้หลายชุดเพื่อคัดเลือกในรูปแบบที่ดีและเหมาะสมมากที่สุด ในการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ได้คัดเลือกชุดผลงานไว้ดังนี้

ภาพที่ 4 ภาพต่อเนื่อง (Story board)

ที่มา: กาญจนา ชลสุวรรณ

4. กรรมวิธี ในการสร้างสรรค์ภาพพิมพ์แกะไม้ (Wood Cut)

เทคนิคหลักของการทำภาพพิมพ์แกะไม้คือใช้วิธีการพิมพ์จากส่วนนูนของแม่พิมพ์ด้วยลูกกลิ้งยางนิ่ม ในวิธีพิมพ์นั้นส่วนของแม่พิมพ์จะมีลักษณะของการกลับค่า (Negative) ทั้งค่าของน้ำหมึกจากขาวเป็นดำและด้านซ้ายเป็นด้านขวา อธิบายได้ว่าส่วนที่แกะออกจะไม่ติดหมึกพิมพ์ ในทางตรงข้ามสีที่ติดบนแม่พิมพ์จะปรากฏเห็นร่องรอยจากการแกะของเนื้อไม้ที่เ้าออก สิ่งที่ต้องพึงระวังเสมอคือการแกะเป็นรูปตัวอักษรต่าง ๆ บางตัว ยกตัวอย่างเช่น ก ข ค หรือ A B C เหล่านี้จะพลิกจากซ้ายมือมาขวามือ ยกเว้น

ตัว A รูปอักษรจะลักษณะคงที่ เป็นต้น นอกจากนี้การแกะไม้จำต้องอาศัยแรงในกรรมวิธีของการขุด ขีด ถาก ฯลฯ เพื่อให้ผลงานแสดงออกถึงเส้นหรือร่องรอยต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์หรืออารมณ์ของศิลปิน ณ ขณะนั้น วัสดุที่หาซื้อได้ง่ายส่วนใหญ่จะใช้กระดานประเภทแผ่นใยไม้อัดแข็งหรือฮาร์ดบอร์ด (Hardboard) มีลักษณะผิวหน้าเรียบ ด้านหลังเป็นรอยตะแกรง น้ำหนักเบา มีความแข็งแรง ยืดหยุ่น ไม่หักง่าย คุณสมบัติพื้นฐานดังกล่าวจึงเหมาะสำหรับการทำเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้

กระบวนการที่ถือเป็นมาตรฐานสำหรับการทำภาพพิมพ์แกะไม้ ประเภทสีเดียวจะมีความแตกต่างและไม่ซับซ้อนเท่าการพิมพ์แบบ 2 สี หรือมากกว่า ซึ่งในที่นี้ใช้กระดานไม้อัดเพียงหนึ่งแผ่นต่อหนึ่งชิ้นงาน สำคัญคือการกำหนดตำแหน่งหรือเครื่องหมายให้ตรงกันระหว่างแม่พิมพ์กับกระดาษ เนื่องจากลักษณะของภาพพิมพ์ส่วนใหญ่มักจะพิมพ์ออกมาในจำนวนที่มากกว่าหนึ่งชิ้นงาน หรืออาจเป็นการทดลองพิมพ์ชิ้นงานบนกระดาษปรีฟเพื่อตรวจสอบค่าน้ำหนักของสีก่อนลงมือพิมพ์จริง และการใช้วิธีกำหนดตำแหน่งนี้เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของร่องรอยจากการพิมพ์จริงว่าหมึกที่ติดบนกระดาษมีปริมาณของเนื้อสีมากน้อยเพียงใด จุดตำแหน่งที่กำหนดไว้แต่แรกนี้จะช่วยให้ผลงานไม่มีการเหลื่อมซ้อนกัน อีกทั้งจะไม่เป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรด้วย

การพิมพ์ภาพให้ตรงตำแหน่งเดิมอย่างถูกต้องขึ้นอยู่กับขั้นตอนการพิมพ์เป็นสำคัญ โดยใช้ดินสอ กำหนดแนวเส้นด้านหัวมุมทั้งสี่ด้านของแม่พิมพ์ ทำจุดตำแหน่งด้วยเส้นลักษณะตัว X หรือ L หรือการใช้ส่วนของกระดานไม้อัดหรือกระดาษแข็งซึ่งมีความหนาเท่ากับแม่พิมพ์ตัดเป็นมุมฉาก หรือบางครั้งอาจทำเป็นกรอบล้อมโดยรอบแม่พิมพ์เพื่อวางตำแหน่งแนบไปกับขอบของกระดานไม้อัด วิธีนี้จะช่วยให้แม่พิมพ์ไม่เคลื่อนตัวเวลานำเข้าแท่นพิมพ์ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ความถนัด ความคล่องตัวในการปฏิบัติงานของศิลปินเองว่าวิธีการไหนจะเหมาะสมมากน้อยไปกว่ากัน นอกจากนี้ยังมีกระดาษการ์ดเทาขาว แผ่นสีกหลาดหรือแผ่นรองแท่นพิมพ์ซึ่งใช้วางเหนือแม่พิมพ์เพื่อให้การกดทับมีความสม่ำเสมอของเนื้อสี อีกทั้งช่วยลดความเสียหายของแผ่นกระดานไม้อัดอันเกิดจากกระบวนการพิมพ์ด้วยระบบปั๊มอัดของแท่นพิมพ์ อีกหนึ่งความสำคัญที่ไม่ควรมองข้ามคือเรื่องของความสะอาดของแผ่นกระดาษไม่ให้สกปรกทั้งด้านหน้าและด้านหลังของผลงาน หรือเกิดรอยยับจากการกดทับของแท่นพิมพ์ซึ่งนับเป็นหัวใจหลักของภาพพิมพ์เลยทีเดียว

4.1 การเตรียมอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน

กระดานแผ่นใยไม้อัดแข็ง เพื่อทำแม่พิมพ์

เครื่องมือแกะไม้, ดินสอ, ปากกาสปีดบอล

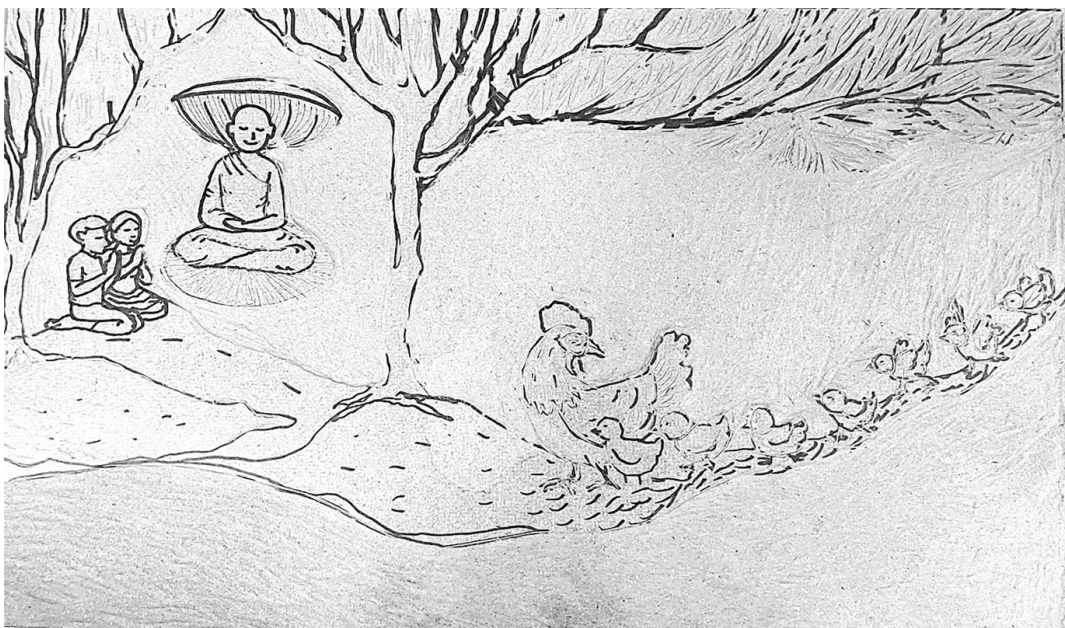
กระดาษปรีฟ, กระดาษการ์ดเทาขาว, กระดาษ 100 ปอนด์เรียบ ขนาด A1

หมึกพิมพ์

ลูกกลิ้งยางนิ่ม. แผ่นอะคริลิกใส

แผ่นสีกหลาด, แท่นพิมพ์

4.2 นำภาพร่างเขียนด้วยดินสอลงบนแม่พิมพ์ตามขนาดของเล่มที่ต้องการโดยขยายรูปทรงหลักคงไว้ซึ่งองค์ประกอบเดิม เพิ่มรายละเอียดให้มีความชัดเจนเพื่อแสดงออกทางเนื้อหาและอารมณ์ของภาพผลงาน ต่อจากนั้นใช้ปากกาสปีดบอลตัดเส้นเพื่อให้เห็นความชัดเจนของลายเส้นในขณะที่ต้องการแกะไม้

ภาพที่ 5 ตัวอย่างภาพลายเส้น

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

4.3 หลังจากนั้นใช้เครื่องมือแกะไม้ แกะตามภาพร่างโดยไล่ตามน้ำหนักก่อนแก่ ซึ่งเครื่องมือแกะไม้จะใช้ U และตัว V เพื่อสร้างลายเส้นของรูปทรงเป็นส่วนใหญ่ ส่วนตัว I หรือหน้าแบนจะใช้ในพื้นที่กว้าง ๆ โดยแกะชุดฉากเนื้อไม้ออกเพื่อให้พื้นที่บริเวณนั้นไม่ติดสีเวลาพิมพ์

ภาพที่ 6 เครื่องมือแกะไม้
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 7 การแกะไม้
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 8 แม่พิมพ์แกะไม้ก่อนขั้นตอนการพิมพ์
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

4.4 ขั้นตอนต่อมาคือการเตรียมอุปกรณ์ตีสี โดยใช้ลูกกลิ้งยางนํีสีบนแผ่นอะคริลิกใสจนเนื้อสีมีความสม่ำเสมอทั่วลูกกลิ้ง ในที่นี้ใช้สีดำสียเดียว

ภาพที่ 9 การตีสี
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

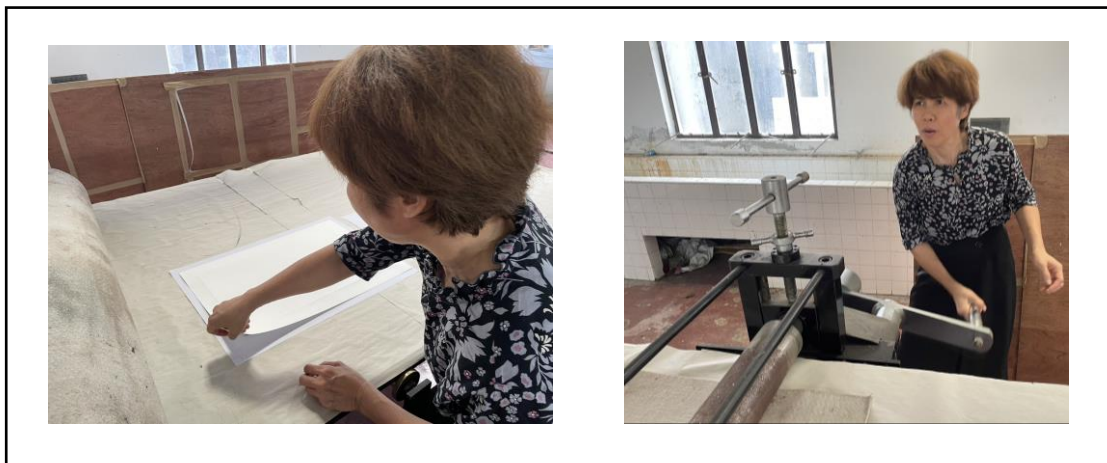
4.5 เมื่อตีสีจนแตกเป็นเนื้อเดียวกันด้วยลูกกลิ้ง จึงกลิ้งสีลงไปยังแม่พิมพ์ที่แกะไว้ให้ทั่วตามบริเวณที่ต้องการ

ภาพที่ 10 การกลิ้งสีบนแม่พิมพ์

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

4.6 เมื่อกลิ้งสีตามน้ำหนักในส่วนที่ต้องการเสร็จ นำแม่พิมพ์วางบนกระดาษที่ทำเครื่องหมายไว้ แล้วจากนั้นวางกระดาษที่ต้องการพิมพ์ไว้ด้านบน ตามด้วยกระดาษการ์ดเทาขาว และปูทับด้วยแผ่นสีกหลาด ทำการพิมพ์เพื่อตรวจสอบ และจัดเก็บผลงานเท่าต้นฉบับต่อไป

ภาพที่ 11 การพิมพ์โดยใช้แท่นพิมพ์

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 12 การตรวจสอบคุณภาพของผลงาน
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 13 การเก็บผลงาน
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ขั้นตอนการทำหนังสือทำมือ

ผู้วิจัยสร้างสรรค์สร้างต้นฉบับด้วยการพิมพ์โดยแบ่งผลงานเป็นสองส่วนคือส่วนของการจัดแสดงนิทรรศการของต้นฉบับ และส่วนของการทำหนังสือทำมือ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) จัดเรียงหน้าตาม story bord (ภาพต่อเนื่อง) โดยใส่เนื้อหาเรื่องราวบรรยายภาพในแต่ละฉากให้สมบูรณ์เหมาะสมกับหน้ากระดาษ

- 2) วัสดุอุปกรณ์ในการทำหนังสือทำมือ ประกอบด้วย สเปรย์กาว กระดาษรองพื้น ตันฉบับผลงาน
- 3) พับและจัดเรียงหน้ากระดาษจากหน้าปกจนถึงหน้าสุดท้าย

- 4) หน้าปก ในการทำหนังสือทำมือจำเป็นต้องคำนวณความหนาของเล่มไว้อย่างแม่นยำและตัดกระดาษเผื่อไว้เพื่อทำสันปกเพื่อให้เป็นแผ่นรองรับเล่มที่แข็งแรง

- 5) พับส่วนปกรองและหนังสือหน้าต่อไปตามลำดับเตรียมไว้อย่างเป็นระเบียบเพื่อง่ายต่อการติดกาวและเรียงหน้าเข้าเล่ม

- 6) พับกระดาษให้เป็นหน้าคู่โดยให้ภาพอยู่ภายใน จัดภาพให้อยู่ตามแนวตั้ง จากนั้นฉีดสเปรย์กาวบนแผ่นที่อยู่หน้าแรกของการพับ

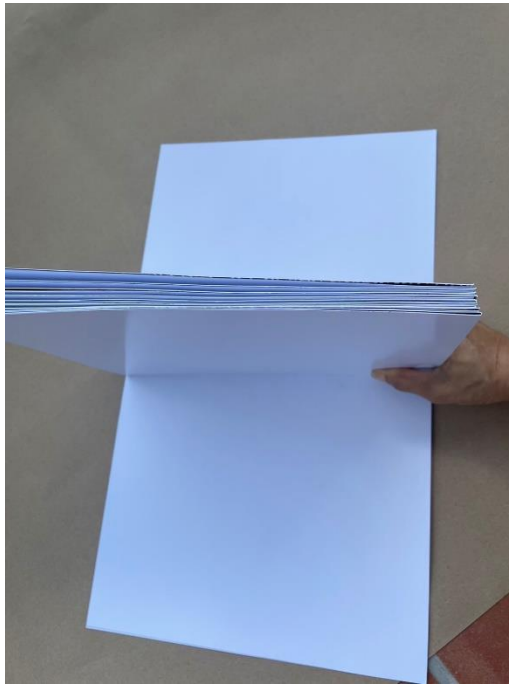
- 7) นำกระดาษที่ทากาวไว้แล้วติดลงบนแผ่นหลังหน้าปก และรีดกระดาษให้สม่ำเสมอ กระดาษจึงติดกันอย่างสวยงามเป็นระเบียบ

- 8) นำกระดาษหน้า 1-2 ที่พับหน้าคู่ไว้ฉีกกาวสเปรย์ลงบนหน้าแรก จากนั้นติดกระดาษที่ฉีกกาวไว้บนหน้าหลังของแผ่นปกรอง

9) ตัดกระดาษหน้าต่อไปตามขั้นตอนที่ผ่านมาจนครบทุกหน้า

10) เมื่อตัดกระดาษครบทุกหน้าแล้วพับกระดาษไว้ประมาณครึ่งชั่วโมง เพื่อทำการยึดกระดาษให้ติดกันเป็นระเบียบ

สรุป เมื่อจัดพิมพ์ภาพผลงานจนครบจำนวนตามที่วางแผนไว้นั้น ขั้นตอนการทำหนังสือทำมือมีความสำคัญซึ่งผู้วิจัยสร้างสรรค์มองเห็นประโยชน์ของการแสดงขั้นตอนซึ่งเหมาะสำหรับเด็ก ๆ ที่ต้องการทำหนังสือให้อ่านเองซึ่งอาจเป็นหนังสือภาพหรือไม่มีเนื้อเรื่องก็สามารถทำได้ โดยเทคนิควิธีการทำอาจประยุกต์โดยใช้กาเวลาแท็กซ์หรือวัสดุอุปกรณ์ที่ตนเองมีอยู่

ภาพผลงานภาพพิมพ์แกะไม้ ต้นฉบับ หนังสือภาพสำหรับเด็กจากนิทานไทยเรื่อง ดาวลูกไก่

ภาพที่ 14 หน้าปก
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 15 ปกรอง
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 16 ฉากที่ 1-2 ชีวิตบนเชิงเขา
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 17 ฉากที่ 3-4 คติแห่งสุข
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 18 ฉากที่ 5-6 อีแร้ง
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 19 ฉากที่ 7-8 แม่สอนลูก
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 20 ฉากที่ 9-10 พระธุดงค์

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 21 ฉากที่ 11-12 คำปรึกษา

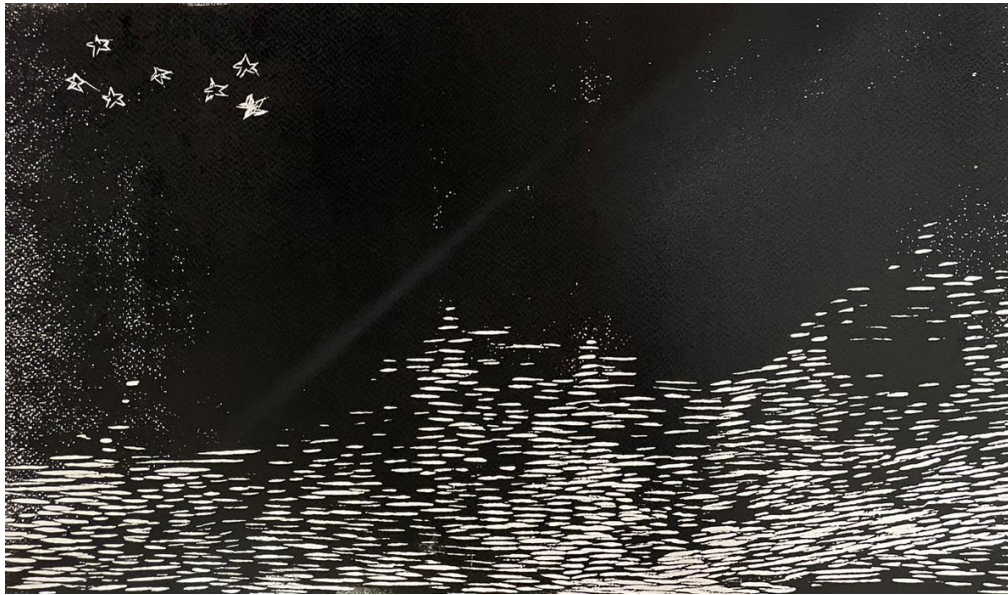
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 22 ฉากที่ 13-14 น้ำตาแม่ไก่
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 23 ฉากที่ 15-16 เดินตามหาแม่
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 24 ฉากที่ 17-18 สู้ฟากฟ้า
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพที่ 25 การจัดวางเนื้อเรื่องบนภาพผลงาน
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

5. การจัดทำรูปเล่มแบบหนังสือภาพทำมือ

5.1 พิมพ์เนื้อหาเรื่องราวบนภาพผลงาน โดยจัดวางให้เกิดความสมดุลของหน้ากระดาษในแต่ละชิ้นงาน โดยส่วนของเนื้อเรื่องเป็นส่วนขยายความหมายของภาพให้เกิดการจินตนาการและตีความได้อย่างชัดเจน

5.2 จัดทำรูปเล่มแบบหนังสือทำมือ โดยเทคนิคและวิธีการที่เรียบง่ายเหมาะสมสำหรับฝึกให้เด็กสร้างสรรค์หนังสือนิทานเป็นเล่มด้วยตนเอง

บทที่ 4

การวิเคราะห์การสร้างต้นฉบับหนังสือภาพสำหรับเด็กเรื่องดาวลูกไก่

องค์ประกอบหลักของภาพประกอบ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องของนิทานดาวลูกไก่ได้เรียบเรียงขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับภาพประกอบ ปรับโครงเรื่องให้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน แสดงถึงความเชื่อทางพุทธศาสนา ความงามของคุณความดีที่ประเสริฐนำไปสู่ความบริสุทธิ์แห่งชีวิตในห้วงจินตนาการสู่ความเป็นนิรันดร์

- แก่นเรื่องสามารถสร้างประสบการณ์ของการตีความในแนวทางปรัชญาและจริยศาสตร์
- โครงเรื่องแสดงลำดับขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันจากเหตุการณ์หนึ่งเคลื่อนสู่มิติหนึ่งที่จบอย่างงดงามและมีปมขัดแย้งที่น่าสนใจ
- ตัวละครแสดงด้วยรูปทรงตัดทอนเข้าใจง่าย เสริมจินตนาการให้สามารถต่อยอดได้อย่างกว้างขวาง
- ฉากแสดงบรรยากาศที่เป็นชนบทไทยบริเวณเชิงเขา จัดวางองค์ประกอบให้มีความสอดคล้องกับพื้นที่ว่างที่สัมพันธ์กับสถานที่และการดำเนินเรื่อง

2. ภาษา

การใช้ภาษาตีพิจารณาจากการใช้คำและสำนวนภาษา การใช้คำกระชับ ตรงไปตรงมา สุกภาพตามหลักภาษาโดยใช้สำนวนง่าย ๆ เพื่อสื่อสารกับผู้อ่านได้ง่ายสอดคล้องกับภาพประกอบอย่างเหมาะสม

3. ภาพประกอบ

ภาพประกอบมีลักษณะสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง เข้าใจง่ายอธิบายเรื่องราวได้ด้วยตัวภาพที่มีชีวิตชีวา มุ่งเน้นเคลื่อนไหวโดยใช้เส้นในการแสดงออก ส่งเสริมจินตนาการที่แปลกใหม่ด้วยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ ลวดทอนฉากที่รุนแรงสยดสยองให้เป็นความงดงามทางด้านสุนทรียภาพแห่งจินตนาการ นิยายพื้นบ้าน นิทานอีสป โครงเรื่องดาวลูกไก่มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อนจนเกินไปเด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย เด็กในวัย 6-9 ขวบนั้นชอบภาพขนาดปานกลาง และขนาดใหญ่ใกล้เคียงกัน มองเห็นง่าย ไม่ชอบภาพขนาดเล็ก ขนาดในการทำต้นฉบับเท่ากับงานพิมพ์ เพราะต้องการรูปภาพที่สวยงามตามสัดส่วนที่ออกแบบไว้ การออกแบบฉากภายในเน้นการวางจังหวะของพื้นที่ว่างและขนาดสัดส่วนของการวางองค์ประกอบที่ต้องการนำเสนอโครงสร้างสี่เหลี่ยมทั้งเล่ม เพราะฉะนั้นจังหวะที่สามารถกระตุ้นความน่าสนใจคือภาพที่มีขนาดเล็กใหญ่ลดหลั่นไปตามความสำคัญในแต่ละฉาก ความเคลื่อนไหวของการจัดวางและสิ่งที่สำคัญมากที่สุดคือพื้นที่ว่าง พื้นที่ว่างกับรูปทรงสามารถนำพาผู้อ่านเพลิดเพลินตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ

ภาพประกอบมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะสามารถสื่อสารกับเด็กที่ยังอ่านหนังสือไม่คล่องแคล่ว สายตาที่มองภาพเป็นข้อมูลไปสู่จินตนาการ ภาพสามารถอธิบายเรื่องราวได้ชัดเจนเติมเต็มการพัฒนาการอ่านการเรียนรู้ไปสู่การชื่นชมศิลปะ ภาพประกอบเป็นรูปธรรมมากกว่าตัวหนังสือ “เด็กชอบดูภาพ

มากกว่าอ่านเรื่อง เมื่อเด็กหยิบหนังสือภาพจะเป็นสิ่งแรกที่เด็กดู และดูทุกอย่างในภาพอย่างละเอียดลออ หนังสืออ่านออกหรือไม่ ไม่จำเป็นเลยเพราะเด็กอ่านเรื่องจากภาพ” (วิริยะ สิริสิงห์, 2524) ภาพช่วยสนับสนุนเนื้อหาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภาพลายเส้นเรียบง่ายไม่ซับซ้อน การจัดวางภาพมีความสอดคล้องกับความสนใจของผู้อ่าน เด็กมักจะมองภาพด้านขวาก่อนด้านซ้าย องค์ประกอบหลักของภาพจึงวางไว้ด้านขวาของฉากสำคัญ ๆ ในการสร้างภาพประกอบที่ใช้สีเดียวได้นำขนาดขององค์ประกอบชดเชยสีสันสดใสที่ขาดหายไป เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจให้กับผู้อ่านในอีกหนึ่งทางเลือกที่สร้างประสบการณ์การอ่านและการเรียนรู้เชิงศิลปะในรูปแบบหนึ่งของภาพพิมพ์แกะไม้

การวิเคราะห์องค์ประกอบต้นฉบับหนังสือภาพประกอบ

การออกแบบตัวละคร

ตัวละครใช้รูปแบบตัดทอนแสดงออกอย่างอิสระมีความสมจริงเมื่อสื่อสารกับผู้อ่าน ตัวละครหลักที่นำมาออกแบบภาพประกอบนิทานไทยเรื่องดาวลูกไก่ มีดังนี้

1. แม่ไก่ แม่ไก่คือตัวหลักของเรื่องที่ดำเนินตั้งแต่ต้นจนจบ มีบุคลิกลักษณะของความเมตตาเสียสละและเด็ดเดี่ยว สร้างสรรค์โดยการใช้เส้นของการแกะไม้ซึ่งต่างไปจากเทคนิคอื่น ๆ แสดงอารมณ์ภาพด้วยเส้น สร้างจังหวะของการเคลื่อนไหวภายในโครงสร้างองค์ประกอบของขนาดใหญ่เพื่อสร้างจุดเด่นแทนสีสันสดใสที่หายไปเพิ่มรายละเอียดให้ตัวละครแสดงออกอย่างมีชีวิตชีวาด้วยเส้นและสีออกแบบลักษณะบุคลิกให้มีความหนักแน่นเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว

ภาพที่ 26 แม่ไก่

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

2. ลูกไก่ แสดงอารมณ์ของความไร้เดียงสา เป็นตัวละครลงจากแม่ไก่ ใช้เส้นโครงสร้างเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนต้องการความโปร่งเบาแสดงถึงชีวิตที่บริสุทธิ์ อ่อนโยน เป็นตัวละครที่แสดงถึงชีวิตที่งดงามของการตายและการเกิดตามความเชื่อทางพุทธศาสนา

ภาพที่ 27 ลูกไก่
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

3. ตายาย ออกแบบโดยใช้เส้นโปร่งเบาแบบตัดทอนรูปทรงลักษณะของบุคลิกแสดงถึงคนชนบท ความเรียบง่ายสามารถอธิบายสื่อสารได้อย่างตรงไปตรงมาเข้าใจและรับรู้ได้โดยตรง ตามลักษณะของวิถีชีวิต

ภาพที่ 28 ตากับยาย
ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

การวิเคราะห์องค์ประกอบของการสร้างภาพประกอบ

การจัดวางองค์ประกอบคือการจัดรูปทรง รายละเอียดต่าง ๆ ภายในภาพ องค์ประกอบของภาพจัดเป็นสิ่งสำคัญในการใช้ภาพเล่าเรื่องที่แสดงผลกระทบทางอารมณ์และต้องใช้มุมมองภาพที่หลากหลายในการนำเสนอโดยอาศัยทัศนธาตุทางศิลปะเป็นปัจจัยหลัก ได้แก่ รูปทรง พื้นที่ว่าง เส้น สี น้ำหนัก และ

พื้นผิว เพื่อใช้สร้างให้เกิดเป็นรูปผลงานทางศิลปะตามแนวความคิด ซึ่งทัศนธาตุทั้งหลายนี้จะสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปตลอดทั่วทั้งภาพ ดังนี้

รูปทรง สร้างให้เกิดความชัดเจนของเนื้อหาเรื่องราว โดยถูกกำหนดขึ้นให้เป็นโครงสร้างหลักของภาพพร้อมรูปทรงน้อยใหญ่ ได้แก่ รูปทรงอิสระ กระจายอยู่ทั่วไปเพื่อเสริมจังหวะให้กับองค์ประกอบของภาพ ทั้งนี้รูปทรงมีความสำคัญอันมีนัยสัมพันธ์ควบคู่หรือไม่สามารถแยกออกกันกับพื้นที่ว่าง

พื้นที่ว่าง เป็นทัศนธาตุสำคัญที่เกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กับรูปทรง หมายถึง พื้นที่ว่างอาจเป็นได้ทั้งรูปทรงหรือคงปรากฏเห็นเป็นพื้นที่ว่างนั้น ๆ ได้ พื้นที่ว่างทั้งหมดมีส่วนทำให้ผลงานโดยรวมเกิดเอกภาพ หลอมรวมทัศนธาตุทั้งหลายให้เกิดจังหวะ เกิดความสมบูรณ์ สร้างความเคลื่อนไหวให้เกิดขึ้นภายในผลงาน

เส้น เส้นถูกกำหนดสร้างขึ้นโดยทั่วไปตลอดทั้งภาพตั้งแต่การร่างภาพ การแกะไม้ รวมถึงเส้นหรือร่องรอยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการพิมพ์ เส้นสามารถสร้างรายละเอียดให้เกิดน้ำหนัก เกิดความต่างของสี และทิศทางการจัดองค์ประกอบภายในภาพให้เกิดความเคลื่อนไหว มีความต่อเนื่องชัดเจนของรูปทรงมากขึ้น

สี มีลักษณะของสีเดียว คือ สีดำ เพื่อเน้นความสำคัญของรูปทรงนั้น ๆ ให้มีความเด่นชัดขึ้น ทั้งนี้อาจรวมไปถึงสีขาวของพื้นที่กระดาษที่ถูกกำหนดให้เป็นได้ทั้งรูปทรงและพื้นที่ว่างไปพร้อมกัน สีที่ปรากฏภายในภาพอาจมีน้ำหนักอ่อนแก่ของสีเทาร่วมด้วยอันเกิดจากกระบวนการร่องรอยของการพิมพ์ สียังมีส่วนสำคัญซึ่งสามารถสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อเนื้อหาที่ปรากฏภายในภาพ

น้ำหนัก สร้างให้เกิดการเชื่อมต่อกันในแต่ละรูปทรง และระหว่างรูปทรงกับพื้นที่ว่าง ทั้งนี้น้ำหนักยังเกิดจากกระบวนการพิมพ์ การกลิ้งสีเพื่อสร้างร่องรอยจังหวะของพื้นผิว รวมถึงอารมณ์หรือบรรยากาศภายในผลงานที่ส่งผลให้ภาพแลดูไม่ทึบตัน

พื้นผิว เกิดจากเทคนิควิธีการของการกลิ้งสีและการพิมพ์ พื้นผิวของร่องรอยจากกระบวนการพิมพ์แกะไม้นี้จะสร้างสาระที่ส่งผลต่อความรู้สึกสัมพันธ์ร่วมไปกับเนื้อหาภายในภาพ อีกทั้งเป็นการสร้างความหมายทางนามธรรมและรูปธรรมควบคู่กันไป

จะเห็นได้ว่าทัศนธาตุทั้งหลายตามที่กล่าวมาไม่สามารถแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ ทุก ๆ ทัศนธาตุล้วนมีบทบาทความสำคัญรองรับสอดคล้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องซึ่งกัน ผลงานในละชิ้นจึงมีอาจปฏิเสธการมีส่วนร่วมของแต่ละหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้ได้อย่างชัดเจน นอกจากองค์ประกอบของศิลปะแล้วแนวความคิดถือเป็นหัวใจหลักที่จะทำให้ทัศนธาตุทั้งหลายเหล่านี้เกิดขึ้น เป็นโครงสร้างทางนามธรรมที่ปรากฏแฝงอยู่บนรูปธรรม

ภาพที่ 29 หน้าปก

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

หน้าปก นำบรรยากาศท้องฟ้าที่มีแสงทาบผ่านกลุ่มก้อนเมฆที่กำลังเคลื่อนไหวโอบล้อมโดยรอบ ถูกกำหนดขึ้นให้เป็นโครงสร้างหลัก รูปทรงน้อยใหญ่ของดวงดาวในห้วงอวกาศที่ลึกลับไกลโพ้นคือพื้นที่ว่างที่เดินทางไปพร้อมกับรูปทรง ชื่อเรื่องเป็นสีแดงที่กลมกลืนไม่ขัดตาและดูโดดเด่นไป ช่วยเน้นความสำคัญของรูปทรงโดยรอบให้มีความเด่นชัดขึ้น เพื่อคลุมโครงสัสดียวให้ยังคงเป็นเส้นทางเชื่อเชิญให้เข้าไปสัมผัสเนื้อหาเรื่องราวภายใน การจัดวางองค์ประกอบกำหนดภาพให้แสดงความเคลื่อนไหวไปตามทิศทางของเส้น และร่องรอยจากการพิมพ์ที่รายล้อมภาพแสดงวัตถุที่สงบนิ่ง น้ำหนักแสงเงาที่ปรากฏสร้างให้เกิดการเชื่อมต่อกันในแต่ละรูปทรง เชื่อมต่อสื่อสารให้เห็นถึงความสุขที่ส่องสว่างอยู่เป็นนิรันดร์ โครงสัสมีลักษณะแปลกตา เมื่อพิจารณาถึงการตีความตั้งแต่การพบเห็นในสัมผัสแรกซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของผู้วิจัยสร้างสรรค์ที่ต้องการลดการใช้สีสันสดใส เป็นการทดสอบความต้องการและความพึงพอใจในเบื้องต้น อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญซึ่งสามารถสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อเนื้อหาที่ปรากฏภายในภาพ

ภาพที่ 30 ปกรอง

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ปกรอง ปกรองจัดองค์ประกอบภาพเรียบง่ายใช้ค่าน้ำหนักขาวดำเพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึกของเนื้อหาเรื่องราวให้มีความต่อเนื่อง สีดำจะเน้นความสำคัญของรูปทรงนั้น ๆ ให้มีความเด่นชัดขึ้น รวมถึงรูปทรงเล็ก ๆ ทิศทางของเส้นที่อิสระกระจายอยู่ด้านล่างเพื่อเสริมจังหวะให้กับองค์ประกอบของภาพ นอกจากนี้บนพื้นที่ว่างยังสร้างระยะ มิติ ร่องรอยจังหวะของพื้นผิวให้กับภาพ ส่งผลให้ภาพแลดูไม่ทึบตัน เนื้อหายังคงเป็นส่วนหนึ่งของบรรยายกาศบนท้องฟ้า สร้างรูปทรงแสดงความรู้สึกของความเบาล่องลอยไปตามสายลมผ่านยอดหญ้าที่พลิ้วไหวทำให้รูปทรงขนาดใหญ่เคลื่อนไหวล่องลอยไปตามสายลมทั้งหมดมีส่วนทำให้ผลงานโดยรวมเกิดเอกภาพซึ่งเป็นมโนภาพแห่งจินตนาการที่สื่อสารออกมาตามเนื้อหาเรื่องราวหลังจากแม่ไก่และลูก ๆ บินเข้าสู่กองไฟ ลบภาพที่เป็นรูปธรรมที่เห็นจนจินตนาเกี่ยวกับลูกไก่เจ็ดตัวกำลังอยู่ในกองไฟในหนังสือนิทาน ให้เป็นการท่องเที่ยวไปกับแม่ไก่อย่างอบอุ่น ลดความตึงเครียดของเรื่องราว สร้างจิตภาพแห่งความสุขสู่ความประทับใจแรกก่อนเข้าสู่เนื้อหาภายใน

ภาพที่ 31 หน้าที่ 1-2 ชีวิตบนเชิงเขา

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

จัดองค์ประกอบตามแนวยาวเพื่อให้ภาพมีมุมมองของพื้นที่ว่างโปร่งสบายตา ภายในบรรยากาศของชนบทที่เต็มไปด้วยความสงบ กำหนดค่าน้ำหนักของสีดำและสีขาวสร้างให้เกิดการเชื่อมต่อกันในแต่ละรูปทรง และระหว่างรูปทรงกับพื้นที่ว่างโดยแสดงส่วนของพื้นที่ว่างที่สื่อถึงอากาศและพื้นดิน สร้างค่าน้ำหนักก่อนแก่จากบริเวณพื้นหลังและเว้นที่ว่างเพื่อรองรับคำบรรยายของภาพ เฉลี่ยความสมดุลของรูปทรงให้มีความลดหลั่น สร้างความเคลื่อนไหวจังหวะทิศทางให้เกิดขึ้นภายในผลงาน อีกทั้งมีความต่อเนื่องของรูปทรงรวมทั้งเนื้อหาเรื่องราวมีความชัดเจนสมบูรณ์ขึ้น รูปทรงมีความสัมพันธ์ควบคู่หรือไม่สามารถแยกออกกันกับพื้นที่ว่างได้ ทั้งสองส่วนจะผลักดันสร้างจังหวะในองค์ประกอบของภาพ เส้นโค้งช่วยในการสร้างรูปทรงองค์ประกอบหลักของภาพแทนความสงบนิ่งให้กลับดูมีชีวิต กำหนดจุดนำสายตาด้วยจังหวะของเส้นพื้นหลังปล่อยทิ้งเป็นริ้วเพื่อสร้างค่าน้ำหนักของพื้นผิวและบรรยากาศที่ทำให้ผลงานไม่ทึบตันด้วยร่องรอยของการแกะไม้และการพิมพ์ แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อเนื้อหาที่ปรากฏภายในภาพ จัดองค์ประกอบภาพลดหลั่นกันด้วยตัวละครหลักเพื่อให้รูปทรงประธานและรองประธานมีความเด่นในการดำเนินเรื่อง เป็นฉากที่มองเห็นการดำเนินชีวิตของแม่ไก่กับลูก ๆ ในบรรยากาศของชนบทเชิงเขา

ภาพที่ 32 หน้า 3-4 คติแห่งสุข

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ฉากนี้ต้องการสร้างมุมมองแนวราบกำหนดพื้นที่ว่างและรูปทรงที่มีจังหวะสัมพันธ์กัน คำนำน้าหนักอ่อนแก่สร้างมิติของภาพให้ดูสบายตา โดยเฉลี่ยความกว้างดูลของภาพด้วยรูปทรงเล็กสลับรูปทรงใหญ่ในบรรยากาศของธรรมชาติของชนบทแห่งหนึ่งที่มีความอบอุ่นและดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายระหว่างคนกับสัตว์ พื้นที่ว่างบริเวณหมายเลข 1 เป็นส่วนรองรับคำบรรยายภาพและเป็นจุดพักสายตาจากพื้นผิวและค่าน้ำหนักที่ตัดกัน ร่องรอยของกระบวนการแกะไม้สร้างองค์ประกอบของเส้นทำหน้าที่เพิ่มรายละเอียดให้กับผลงาน ก่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น พื้นที่ว่างมีความสำคัญในการออกแบบผลงานชิ้นนี้เพื่อต้องการจังหวะที่มีความสัมพันธ์กันกับรูปทรง บริเวณหมายเลข 2 ที่เป็นส่วนรองของพื้นหลังกำหนดให้มีค่าน้ำหนักที่สามารถปลักระยะของพื้นที่ ส่วนหมายเลข 3 ให้มีความเด่นและสามารถเชื่อมโยงค่าน้ำหนักของสีในรูปทรงของตัวละครหลักที่เกิดความกลมกลืนตามจังหวะของการจัดวางทำให้เกิดความเคลื่อนไหวของรูปทรงที่มีความสมดุล เส้นตั้งของรูปทรงต้นไม้เป็นการแทนค่าของความมั่นคงสงบสร้างจังหวะขององค์ประกอบโดยรวมให้เกิดความกว้างดูล เส้นโค้งเฉียงพาดผ่านบริเวณกลางภาพแสดงความเคลื่อนไหวสร้างบรรยากาศของสภาพแวดล้อมเชิงเขา ธรรมชาติชายป่าตามเนื้อเรื่อง พื้นผิวที่เกิดจากร่องรอยการแกะไม้ในส่วนของรูปทรงหมายเลข 5 เป็นรูปทรงที่นำมาประสานให้เกิดความแตกต่างของค่าน้ำหนักและเป็นจุดนำสายตาไปสู่จุดเด่นของภาพ มวลกลุ่มพุ่มไม้ในรูปทรงหมายเลข 4 สร้างความต่อเนื่องของพื้นผิวและเส้น

ภาพที่ 33 หน้าที่ 5-6 อีแร้ง

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

องค์ประกอบของภาพเน้นการสร้างรูปทรงขนาดใหญ่เพื่อปะทะความรู้สึก เส้นโครงสร้างรูปทรงสามเหลี่ยมหมายเลข 4 ลาดเฉียงสร้างมุมมองให้เป็นจุดนำสายตาของภาพรวมไปที่จุดเด่นของภาพ โดยประกอบไปด้วยรูปทรงหมายเลข 1, 2 และ 3 สร้างจังหวะด้วยรูปทรงใหญ่สลับรูปทรงเล็ก รูปทรงหมายเลข 1 เป็นรูปทรงหลักที่เชื่อมโยงรูปทรงหมายเลข 2 ไปสู่รูปทรงหมายเลข 3 โดยรูปทรงหมายเลข 1 ออกแบบโครงสร้างที่มีขนาดใหญ่แผ่ขยายเป็นมุมสามเหลี่ยมและเป็นจุดเชื่อมโยงการมองภาพเข้าด้วยกัน รูปทรงลักษณะสามเหลี่ยมวิ่งเข้าหากันแสดงบรรยากาศของกลุ่มพลังที่วิ่งเข้าปะทะกัน แสดงออกทางอารมณ์ของการต่อสู้ด้วยความเคลื่อนไหวของเส้นริ้วเล็ก ๆ ของร่องรอยการแกะไม้ เกิดมวลอากาศที่ทำให้ภาพมีความโปร่งไม่ทึบตัน รูปทรงที่ 2 นำโครงสร้างของการวิ่งรวมตัวกันของรูปทรงลูกไก่คล้ายรูปทรงสี่เหลี่ยมซึ่งกำหนดให้เป็นจุดรวมการมองที่สำคัญของฉากนี้ รูปทรงหมายเลข 3 สร้างทิศทางให้เกิดการปะทะกับรูปทรงหมายเลข 1 ทั้งนี้ได้ออกแบบอารมณ์ของการแสดงออกของตัวละครด้วยทิศทางการมองของอีแร้งและแม่ไก่ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของการสร้างภาพประกอบให้มีชีวิตชีวากับการสื่อสารในสิ่งที่ต้องการนำเสนอสู่ผู้อ่าน และรูปทรงหมายเลข 5 สร้างกลุ่มของรูปทรงที่เป็นเส้นตรงที่มั่นคงแผ่ขยายสู่ด้านบนโดยแสดงให้เห็นถึงความนิ่งและความเคลื่อนไหวที่กำลังปรากฏขึ้นพร้อมกันซึ่งเป็นส่วนเชื่อมโยงรูปทรงหมายเลข 1 รวมเป็นเอกภาพที่สมบูรณ์ ฉากการปะทะกันกันระหว่างแม่ไก่กับอีแร้งแสดงลักษณะความเคลื่อนไหวของการต่อสู้โดยเป็นเรื่องของการผจญภัยที่สร้างความตื่นเต้นภายในฉากของในเรื่องดาวลูกไก่ ดำเนินเรื่องด้วยตัวละครหลักที่เป็นสัตว์ ตายายเป็นส่วนประกอบรองในภาพประกอบแต่เป็นสิ่งสนับสนุนในเนื้อหาที่ลึกซึ้ง

ภาพที่ 34 หน้าที่ 7-8 แม่สอนลูก

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

ภาพผลงานชิ้นนี้ วางจังหวะของรูปทรงหลักด้วยของตัวละครหลักให้มีขนาดใหญ่เพื่อชดเชยสีสันสดใสที่ขาดหายไปซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องการสร้างแรงดึงดูดและความสนใจของผู้อ่าน เส้น สี รูปทรง พื้นที่ว่างเป็นส่วนประกอบหลักของภาพผลงานชิ้นนี้ การวางโครงสร้างของเส้นด้วยเส้นโค้งครึ่งวงกลม ในส่วนที่เป็นพื้นและรูปทรงของแม่ไก่ เส้นรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกาะให้เกิดร่องรอยนั้น แสดงความสั่นไหวให้กับรูปทรงและสร้างค่าน้ำหนักให้กับรูปทรงที่เป็นการแสดงโครงสร้างเดียวบริเวณพื้นที่ว่าง ส่วนพื้นหลังสร้างมวลบรรยากาศให้ภาพมีมิติและค่าน้ำหนักที่มีความอ่อนแก่ เส้นพื้นหลังแผ่กระจายทั่วภาพโดยใช้น้ำหนักเบาเพื่อกระจายปริมาตรที่เข้มข้นของรูปทรงหลักให้ดูสบายตา รูปทรงหลักของภาพแสดงออกตรงไปตรงมาโดยใช้ลักษณะการเชื่อมโยงของเส้นโค้งสอดรับเกิดจังหวะที่สัมพันธ์กันแสดงจุดเด่นที่เรียบง่ายเชื่อมรูปทรงใหญ่และรูปทรงเล็กด้วยทิศทางการมองของตัวละคร เป็นจุดนำสายตาที่เชื้อเชิญผู้อ่านร่วมสนทนากับแม่ไก่และลูกไก่ ทั้งนี้ส่วนโค้งมนของรูปทรงแสดงความรู้สึกถึงความอ่อนโยนอบอุ่น จากสายใยรักจากแม่สู่ลูก พื้นที่ว่างประกอบกับการทิ้งเส้นจากร่องรอยการเกาะไม้ทั้งเส้นที่เรียงอย่างมีทิศทางและไร้ทิศทางรายล้อมรูปทรงประสานกันเพื่อสร้างบรรยากาศของมวลอากาศที่เสริมจินตนาการร่วมกันระหว่างผู้วิจยสร้างสรรค์และผู้อ่าน ชวนให้นึกถึงทุ่งหญ้าหรือสายลมที่อยู่ล้อมรอบบริเวณที่อยู่ของแม่ไก่และลูก ๆ ทำให้ภาพมีความเป็นเด่น การเน้นรูปทรงหลักให้มีขนาดสะดุดตาเพื่อเป็นจุดพิเศษของหนังสือภาพช่วยสร้างลำดับความน่าสนใจของฉากอันเป็นส่วนสำคัญในการออกแบบหนังสือภาพสำหรับเด็ก

ภาพที่ 35 หน้าที่ 9-10 พระรัตนูปกกลด

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

โครงสร้างของภาพออกแบบให้เป็นลักษณะเหนือจริงโดยเว้นพื้นหลังเป็นที่ว่างในส่วนของรูปพระรัตนูปกกลด ซึ่งต้องการแสดงออกถึงความเบาบางในสมาธิของการเจริญกรรมฐานทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่นุชนุชและสัตว์ตามแนวทางของพุทธศาสนา องค์ประกอบหลักของภาพผลงานนี้คือรูปทรงและพื้นที่ว่าง รูปทรงหมายเลข 1 กำหนดให้แสดงออกถึงความเบาบางบนพื้นที่ว่างที่มีค่าน้ำหนักที่ตัดกัน การเชื่อมต่อของรูปทรงที่มีลักษณะทรงสามเหลี่ยมบริเวณส่วนบนเหนือรูปทรงหมายเลข 1 เพื่อโน้มน้าวความรู้สึกถึงความเบาบางสู่เบื้องบน ส่วนรอยต่อของรูปทรงในส่วนของการแผ่กิ่งก้านสาขาต้องการแสดงความหมายของความร่มเย็นแผ่ไพศาลดำเนินสู่ความศรัทธาตามความเชื่อทางพุทธศาสนา ตามแนวคิดที่ต้องการสร้างจังหวะของการจัดองค์ประกอบที่ต้องการส่งเสริมจินตนาการของผู้อ่านให้โลดแล่นไปกับเนื้อหาเรื่องราวอันมีความเชื่อและความศรัทธาที่งดงามของผู้คนในชนบท โครงสร้างโดยรวมของภาพผลงานเป็นลักษณะเหนือจริง รูปทรงหมายเลข 2 มีลักษณะโค้งเป็นคลื่นสร้างจังหวะของความเคลื่อนไหวตามแนวยาวแทรกด้วยรูปทรงที่มีขนาดและค่าน้ำหนักที่ลดหลั่นเพื่อสร้างพื้นที่ที่มีความโปร่งไม่ทึบตัน รูปทรงหมายเลข 3 เชื่อมโยงกับรูปทรงหมายเลข 4 และรูปทรงหมายเลข 5 สร้างความสัมพันธ์ของการมอง พื้นผิวด้านหลังเกิดจากร่องรอยการแกะไม้โดยกำหนดระยะและค่าน้ำหนักให้มีน้ำหนักอ่อนกว่า สร้างมวลอากาศช่วยเสริมรูปทรง จังหวะของพื้นที่ว่างให้ผลงานมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น

ภาพที่ 36 หน้าที่ 11-12 คำปรึกษา

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

องค์ประกอบของภาพผลงานนำสี ค่าน้ำหนัก เส้น รูปทรง พื้นผิว และที่ว่าง จัดวางให้เกิดความสมดุลและมีเอกภาพ วางสีดำที่บัสสร้างพื้นหลังแสดงความนิ่งของบรรยากาศและผลกระทบให้รูปทรงมีความเด่น สร้างค่าน้ำหนักตัดกันอย่างชัดเจน แบ่งภาพแบบสมมาตร เส้นโครงสร้างของรูปทรงหมายเลข 2 และส่วนประกอบย่อยตั้งตรงแสดงความเจียบ รูปทรงหมายเลข 2 และ 4 เป็นเส้นโค้งหมุนวนสร้างบรรยากาศที่มีความเคลื่อนไหว โดยเปรียบเสมือนบทสนทนาของตากับยาย พื้นหลังที่ล้อมกรอบคล้ายทรงสี่เหลี่ยมสื่อสารให้เกิดการจินตนาการร่วมกับผู้อ่านที่กำลังมองไปช่องหน้าต่างภายในสู่ภายนอกกับเสียงที่ล่องลอยกระทบโสตสัมผัส ซึ่งเป็นการอธิบายด้วยภาพเสริมให้เนื้อหามีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในฉากนี้วางตัวละครหลักไว้ระยะหน้า ทอดสายตาผ่านหน้าต่างบานใหญ่ด้วยความบังเอิญ เกิดความเจียบสงบและความเคลื่อนไหวภายใน สร้างพื้นผิวบนรูปทรงที่มีความหยาบและละเอียดลดหลั่นกัน รูปทรงหมายเลข 2 สร้างพื้นผิวเป็นริ้วเรียงเป็นระเบียบแทรกระหว่างพื้นผิวหยาบที่เกิดจากร่องรอยการแกะไม้ทำให้เกิดระยะ เน้นรูปทรงให้ปะทะการมอง และเกิดจุดเด่นภายในภาพ พื้นที่ว่าง หมายเลข 1 สร้างระยะให้กับภาพด้านบน ความทึบตันของค่าน้ำหนักของสีดำเชื่อมโยงรูปทรงตากับยายและต้นไม้ให้เกิดการกระจายค่าน้ำหนักและสร้างความถ่วงดุลให้กับภาพ

ภาพที่ 37 หน้าที่ 13-14 น้ำตาแม่ไก่

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

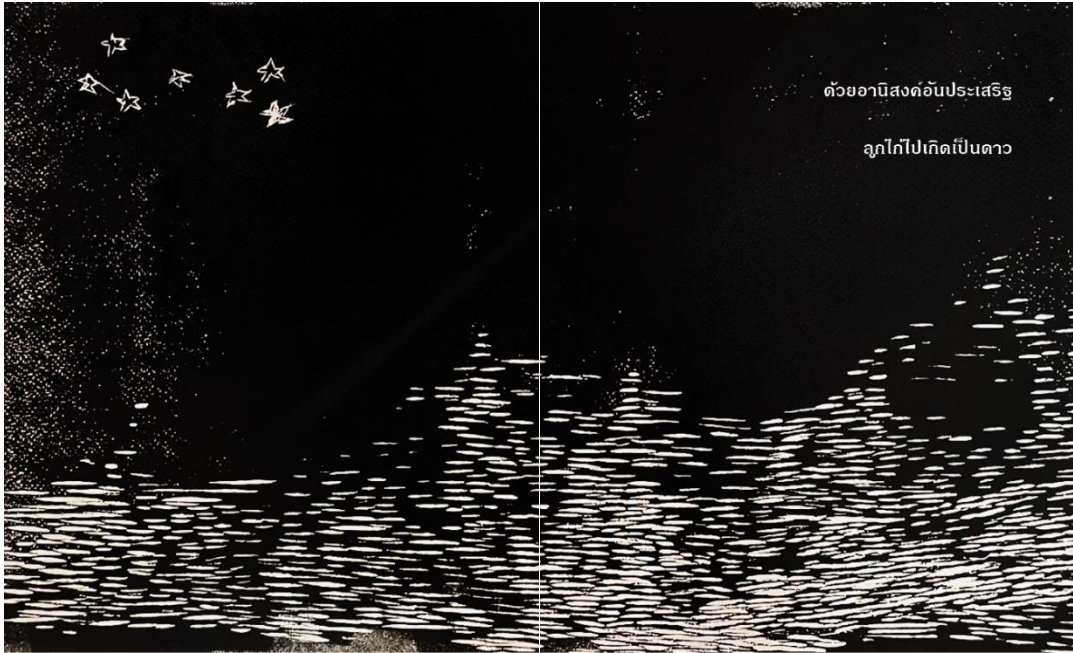
ผลงานชิ้นนี้จัดวางองค์ประกอบด้วยเส้นโค้ง โดยสร้างองค์ประกอบทิศทางการมองด้วยเส้นนำสายตาที่เคลื่อนไหวตามรูปทรงใหญ่ไปสู่รูปทรงเล็ก ถ่ายเทการกระจายด้วยเส้นประกอบที่นำมาสร้างค่าน้ำหนักและเพิ่มรายละเอียดให้กับพื้นที่ตัวละครหลักที่ต้องการแสดงออกถึงพลังความรักความห่วงหาอาหาร เส้นโค้งสร้างจังหวะการโน้มเอียงเข้าหากันเพื่อให้เกิดจุดสนใจและสร้างทิศทางการมอง ผลักระยะขนาดสัดส่วนและค่าน้ำหนักของกลุ่มลูกไก่รวมถึงเพิ่มค่าน้ำหนักกลุ่มต้นไม้และแม่ไก่ซึ่งเป็นรูปทรงที่ปะทะความรู้สึก แสดงถึงความนิ่งในความเงียบสงบภายในบรรยากาศของความหมองหม่นในคำคืนอันมืดมิด น้ำหนักสีดำที่สร้างบรรยากาศของความทุกข์โศกที่ต้องสละชีวิตของแม่ไก่ วางจังหวะของเส้นโค้งให้ภาพเกิดความเคลื่อนไหวช้า ๆ แสดงออกถึงการพิจารณาไตร่ตรองทางจิตอย่างรอบคอบที่แม่ไก่พึงกระทำ ลูกไก่เรียงตัวตามเส้นโค้งเพื่อสอดรับเส้นโค้งขององค์ประกอบย่อยภายในภาพ สื่อความหมายถึงหัวใจของลูกไก่ที่โอบรับความทุกข์ของแม่เอาไว้ด้วยหัวใจที่เข้มแข็ง ทิศนธาตุโดยรวมแสดงความเคลื่อนไหวบนพื้นที่ว่าง การเคลื่อนไหวที่ค่อย ๆ จบลงในขณะหนึ่ง พื้นที่ว่างบริเวณหลังภาพมีความเข้มข้นที่บดบังผลกระทบหน้าให้เกิดความเด่นสัมพันธ์ระหว่างเส้น รูปทรงซึ่งแสดงรายละเอียดประกอบเนื้อหาให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ด้วยการกลับค่าน้ำหนักผานกับการวางองค์ประกอบที่เรียบง่ายผู้อ่านจึงสามารถจินตนาการเชื่อมโยงความต่อเนื่องเรื่องราวในฉากต่อ ๆ ไปได้

ภาพที่ 38 หน้าที่ 15-16 เดินตามทางแม่

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

องค์ประกอบสำคัญในการออกแบบฉากคือการสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอิสระโดยใช้เส้นรูปทรง พื้นผิว พื้นที่ว่างเป็นหลัก เส้นโค้งนำสายตาบริเวณพื้นหลังของภาพต้องการสร้างจังหวะของความเคลื่อนไหวบนพื้นที่ว่างด้วยร่องรอยการแกะไม้ที่เกิดขึ้นเป็นเส้นเรียงกันตามแนวของเส้นช่วยให้ภาพมีความลื่นไหลบนพื้นที่ว่าง โครงสร้างองค์ประกอบหลักทำให้เกิดค่าน้ำหนักและแสดงความหมายของภาพทำให้มีการสื่อสารถึงพลังของมวลอากาศที่โอบคลุมและกระจายออก สร้างรูปทรงหลักที่ออกแบบคล้ายเปลวไฟ หรืออาจจินตนาการไปถึงดอกไม้ที่มีกลีบดอกที่กำลังปลิดปลิวอยู่ในอากาศ โดยมีรูปทรงเล็กกระจายล้อมรอบรูปทรงใหญ่ แสดงถึงมวลธาตุที่กำลังล่องลอยสู่เบื้องบนเพื่อเป็นการเสริมสร้างจินตนาการที่สะท้อนเกี่ยวกับความงามอันประเสริฐนำไปสู่สิ่งดีงาม หากเมื่อตายไปก็จะได้ไปเกิดบนสวรรค์ตามความเชื่อไทย พื้นที่ว่างภายนอกและภายในเรียบและหยาบเพื่อให้เกิดความกลมกลืนกันภายในภาพ แสดงความรู้สึกถึงความเบาลอย พื้นหลังสร้างน้ำหนักเข้มทึบเพิ่มรายละเอียดด้วยรูปทรงเล็กกรอบ ๆ องค์ประกอบหลักของภาพสร้างความเคลื่อนไหวและมิติของมวลอากาศแทนการเล่าเรื่องการตายทางอุดมคติแบบเหนือจริง เพื่อให้มีเพียงจินตนาการที่งดงามเกี่ยวกับการตายและการเกิดที่งดงาม

ภาพที่ 39 หน้าที่ 17-18 สู่ฟากฟ้า

ที่มา: กาญจนา ชลสุวัฒน์

การจัดองค์ประกอบของภาพผลงานชิ้นนี้ ใช้เส้นและรูปทรงที่แสดงถึงความสงบบนพื้นที่ว่าง เส้นแนวนอนเคลื่อนไหวรวมความกระจัดกระจายเรียงเข้าหากัน แสงสว่างทาบผ่านความมืดซึ่งเกิดจากการสร้างพื้นที่ว่างเพื่อสร้างบรรยากาศของความเบา พื้นที่ว่างรองรับรูปทรงที่เรียงต่อกันในแนวนอน ต้องการสื่อถึงความเคลื่อนไหวจากสิ่งหนึ่งไปสู่พื้นที่แห่งหนึ่งที่มีความสงบเป็นนิรันดร์ สร้างความสมดุลด้วยจังหวะกลุ่มรูปทรงของกระจุกดาวกับตัวอักษร การแสดงออกของรูปทรงกลุ่มเล็ก ๆ ในบรรยากาศพื้นหลังของภาพนี้เพื่อแสดงความอิสระ เบาลอยซึ่งเป็นการสร้างจังหวะการมองที่มีความขัดแย้งระหว่างรูปทรงอิสระและความเป็นระเบียบของข้อความซึ่งเป็นส่วนเพิ่มความสมบูรณ์ให้กับภาพ เนื้อหา และองค์ประกอบ ในฉากจบของนิทานไทยดาวลูกไก่ ต้องการสื่อสารและเชื่อมโยงจินตนาการถึงผู้อ่านให้กว้างไกล หลากหลาย การสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้คาดหวังให้เกิดความเพลิดเพลินและการตีความเกี่ยวกับความสุขความงดงามของชีวิตในแนวทางของนิทานไทยที่เล่าสืบต่อกันมา ความสันติสุขในตอนจบของเรื่อง พื้นที่ว่างมีความสำคัญในฉากสุดท้ายรองรับรูปทรงหลักในระยะหน้าเพิ่มรายละเอียดรูปทรงเล็กเพื่อผลระยะของมิติที่ไกลออกไป จากพื้นดินสู่ดวงดาวอันเจียบบอกเล่าเรื่องราวของความงดงามที่มีผลตามกาลเวลา การสื่อสารสำหรับเด็กนั้นสามารถเปิดกว้างเรื่องจินตนาการของแต่ละบุคคลเพราะความเข้าใจเรื่องเกิดการตายตามหลักพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่ลึกซึ้ง หากผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินและเกิดความจรรโลงใจกับผลงานภาพประกอบที่แฝงคติความกตัญญูและการเกิดการตายตามความเชื่อในนิทานไทย

4. รูปเล่ม

รูปเล่มคือลักษณะทางกายภาพของหนังสือ ได้แก่ รูปลักษณ์ การเข้าเล่ม กระดาษ การจัดวางหน้า ขนาด และรูปแบบตัวอักษร ลักษณะของรูปเล่มที่ดีมีดังนี้ ขนาดของรูปเล่มเหมาะสมกับวัยเด็กสามารถหยิบจับ ยก และเปิดอ่านเองได้ จำนวนหน้าเหมาะสมกับวัยของเด็ก 6-9 ขวบที่ชอบเรื่องง่าย ๆ อ่านเข้าใจด้วยตนเอง

เด็กในวัยนี้ถือเป็นวัยทองของการเริ่มต้นอ่านและต้องการมีโอกาสเลือกหนังสือด้วยตนเอง เด็กในวัยนี้ชอบเรื่องที่มีความจริงมากขึ้น แต่ยังสนุกสนานกับเรื่องจินตนาการและเริ่มอ่านเรื่องตลกขบขันได้บ้าง ชอบเรื่องที่มีเนื้อหาตื่นเต้น หนังสือสำหรับเด็กวัยนี้ยังคงเน้นภาพประกอบเป็นสำคัญแต่เนื้อหาต้องมีขนาดยาวขึ้นและมีสาระมากขึ้น เรื่องไม่ควรยาวเกินไป เนื้อเรื่องไม่ควรเกิน 20 หน้า สามารถอ่านจบได้ภายใน 3-5 นาที อ่านจบแล้วสามารถอ่านใหม่ได้อีก (นิตยา วรรณกิตร์, 2559, น. 100)

ในการวิจัยสร้างสรรค์ครั้งนี้ รูปเล่มมี 8 หน้ายก (18.5 × 26 ซม.) จำนวน 18 หน้าเดี่ยวหรือ 9 หน้าคู่ ไม่รวมปกหน้าและปกหลัง เล่มแข็งแรงทนทาน โดยวางองค์ประกอบของภาพที่มีความเคลื่อนไหวเพื่อดึงดูดความสนใจผู้อ่าน บนปกมีชื่อเรื่อง ผู้วาดภาพประกอบ การจัดวางหน้าสบายตา ชัดเจน เรียบง่าย

5. ลักษณะพิเศษ

ภาพขาวดำเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้เมื่อสื่อสารภาษาภาพต่อเด็ก เด็กจะโฟกัสเข้าสู่สมองได้โดยง่ายด้วยภาพขาวดำที่ชัดเจน เสริมสร้างจินตนาการให้ควบคู่กับความคิดสร้างสรรค์ที่มีได้ยึดเยียดให้กับผู้อ่านโดยตรง เปิดกว้างให้เห็นคุณค่าทางด้านศิลปกรรมที่สามารถสร้างสรรค์ได้หลากหลายรูปแบบ เพราะคุณภาพของภาพประกอบมีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของผู้วิจัยสร้างสรรค์และผู้อ่านโดยมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาเทคนิคการสื่อสารระหว่างกันเชื่อมโยงมิติของความหลากหลายให้ปรากฏเพื่อแทนความขาดแคลนและเป็นทางเลือกให้กับผู้อ่าน รูปทรงตัดทอนอันเกิดจากการแกะไม้เสริมจินตนาการร่วมในวัยเด็ก การสังเกตรูปทรงภาพประกอบในแต่ละฉาก การอ่านซ้ำ ๆ หรือดูซ้ำ ๆ สร้างภาพจำและนำไปต่อยอดในการฝึกวาดภาพด้วยตนเองด้วยรูปทรงสี่เหลี่ยมตรงไปตรงมา ซึ่งการไม่มีสีสันอาจตัดความซับซ้อนและความกังวลให้ลดทอนลง โดยการวาดภาพอาจเป็นเพียงแค่ลายเส้นก็สามารถสร้างความสุขและพัฒนาอารมณ์ สามารถกระตุ้นให้เด็กรักการอ่านมากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุปและอธิบายผลการวิจัยสร้างสรรค์

ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้สรุปผลการวิจัยสร้างสรรค์ ตามลำดับหัวข้อดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัยสร้างสรรค์
2. สรุปผล
3. ข้อเสนอแนะ

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัยสร้างสรรค์

1. เพื่อพัฒนาและค้นหาเทคนิคที่มีหลากหลายในการสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็ก
2. เพื่อการเผยแพร่หนังสือภาพให้เข้าถึงผู้อ่านได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2. สรุปผล

การวิจัยสร้างสรรค์หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กเรื่องดาวลูกไก่ จากภูมิหลังของเรื่องราวที่เป็นนิทานไทย ในเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ ประโยชน์ของการทำเทคนิคนี้ได้พัฒนาการสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะการพิมพ์สีเดียวสร้างมิติด้วยร่องรอยของเส้นกับพื้นที่ว่างและจังหวะการจัดองค์ประกอบของภาพที่สอดคล้องกับเนื้อหา ภาพขาวดำเป็นการสะท้อนความรู้สึกที่แตกต่างจากภาพสี สร้างมิติใหม่ในการสร้างสรรค์และออกแบบให้เกิดความน่าสนใจ สร้างภาพจำที่แตกต่าง เพิ่มการเรียนรู้ ลักษณะของภาพพิมพ์แกะไม้สามารถนำมาปรับใช้ในการสร้างสรรค์หนังสือภาพให้มีความร่วมสมัยมากยิ่งขึ้นทั้งรูปแบบการอ่านเป็นเล่มและทางออนไลน์เพื่อให้เข้าถึงผู้อ่านได้อย่างหลากหลาย เกิดองค์ความรู้ในกระบวนการสร้างสรรค์หนังสือภาพในรูปแบบนิทานไทยเทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ กระตุ้นและส่งเสริมการอ่านให้กับเด็กและมีส่วนร่วมพัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้สุนิยมเชิงศิลปะ มีความตระหนักและเห็นคุณค่าของนิทานไทย จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาชาติในทศวรรษแห่งการอ่านที่กำลังถดถอยให้ฟื้นฟูลกลับมา

3. ข้อเสนอแนะ

ควรมีผู้ใหญ่ช่วยอ่านให้เด็กฟัง และอธิบายว่าความตายไม่ใช่สิ่งที่จะทำให้มีความสุข ซึ่งการเกิดและการตายเป็นไปตามกฎของธรรมชาติตามแนวทางพุทธศาสนา เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานและเรียนรู้คติธรรมจากนิทานไทย

บรรณานุกรม

- เกริก ยุ้นพันธุ์. (2543). *การออกแบบและการเขียนภาพประกอบสำหรับเด็ก*. สุวีริยาสาส์น.
- ชลุด นิมเมสมอ. (2554). *องค์ประกอบของศิลปะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). อมรินทร์.
- ปิยพร เศรษฐศิริไพบูลย์. (2565, 18 ธันวาคม). *คู่มือพ่อแม่ สร้างนิสัยรักการอ่านให้ลูกน้อย*. หนังสือสำหรับเด็ก. <http://www.taiwisdom.org/bkvschdnt/artcl17>.
- นิตยา วรรณกิตร์. (2559). *วรรณกรรมสำหรับเด็ก*. อินทนิล.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (29 ธ.ค.2565). *กระจุกดาวลูกไก่*.
<https://th.wikipedia.org/w/index.php?title=กระจุกดาวลูกไก่&action>.
- วิริยะ สิริสิงห์. (2524). *การเขียนเรื่องสำหรับเด็ก*. ชมรมเด็ก.
- ศศิธร ยิ่งแรงเรือง. (2566, 3 มกราคม). *การตีความในเด็ก:การคัดกรองและการแก้ไข*. วารสารการพยาบาล
<https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JNAE/article/view>.
- Jil Casey. (2566, 15 กุมภาพันธ์). *The art of childrens picture books*. Vintage Children's Book
<http://theartofchildrenspicturebooks.blogspot.com/2013/05/once-mouse-marcia-brown.html>.
- Danielle F. dela Gorgendiere. (2566, 15 กุมภาพันธ์). *Millions of Cats*. The Institute for Ethics. <https://www.prindleinstitute.org/books/millions-of-cats>.

กาญจนา ชลสุวัฒน์

เกิด

13 เมษายน 2515

การรับราชการ

วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

การศึกษา

2562: กำลังศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2551: ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จิตรกรรม (สาขาทัศนศิลป์) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

2547: Diploma Art education Yokohama National University Japan

นิทรรศการย้อนหลัง 5 ปี

2563: นิทรรศการ Art Exhibition Are Thai เชียงใหม่อาร์ตมิวเซียม

นิทรรศการ Contemporary Art Exhibition Relationship Thai-Vietnam 2020 Wang-na Art Gallery Bangkok Thailand

นิทรรศการ Bunditpatanasila institute Exchange exhibition with University of Toyama School of Art and Design 2020 Wang-na Art Gallery Bangkok Thailand

2562: นิทรรศการ The cooperation Exhibition of Bunditpattanasipa Institute, Thailand and The College of Fine Arts, Hue University, Vietnam

นิทรรศการ "Tsutsumi" Art exhibition at The gallery of Toyama Shimin Plaza, Japan

2561: นิทรรศการ Contemporary Arts Exhibition Thai-Indonesia

นิทรรศการ Contemporary Arts Exhibition Thai- Vietnam

2560: นิทรรศการ Faculty of Art and Design, University of Toyama Exchange Exhibition with Bunditpatanasilpa Institute Gallery 1,2,5F Toyama Glass Art Museum

เกียรติประวัติ

2545-2547: ทุน Monbukagakusho รัฐบาลญี่ปุ่น

2547: รางวัลยอดเยี่ยมหนังสือภาพทำมือหอคิลปะโอชิม่า (Grand Prize World Oshima handmade Picture book contest Japan)

2560: ทุนวิจัยและงานสร้างสรรค์ของสภาวิจัยแห่งชาติ (วช.)

2562: ทุนวิจัยและงานสร้างสรรค์ของสภาวิจัยแห่งชาติ (วช.)

2565: ทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)